

Η Συνοδική Πράξη (1686) και η Αυτοκεφαλία

/ Γνώμες

Η Συνοδική Πράξη του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1686) και η Αυτοκεφαλία της Εκκλησίας Ουκρανίας

του Ομότιμου Καθηγητή Βλάσιου Φειδά

Ἡ ἀπόφαση τῆς Ἱ. Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας γιὰ τὴ διακοπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο προβάλλει ὡς ἓνα πλασματικό ἔρεισμα τήν αὐθαίρετη ἐρμηνεία τῶν ἐπισήμων κειμένων περί τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Δ' (1686), τήν ὁποία ἐρμηνεύουν ἀκρίτως μέ τήν ἐσφαλμένη μέθοδο τῆς «λήψεως τοῦ ζητουμένου» (*petitio principii*), γιὰ νά ὑποστηρίξουν προφανῶς τήν ἐπιθυμητή πρόταση, ἥτοι ὅτι δῆθεν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ' μέ τή Συνοδική Πράξη του ὑπήγαγε πλήρως καί ὁριστικῶς τήν Μητρόπολη Κιέβου τῆς Οὐκρανίας στήν κανονική

δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

Βεβαίως, τό Πατριαρχεῖο Μόσχας γνωρίζει καλῶς ὅτι τό «ζητούμενον» δέν ἔχει ὁποιοδήποτε ἔρεισμα τόσο στή συγκεκριμένη Συνοδική Πράξη, ὅσο καί στίς σχετικές Ἐπιστολές τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ πρὸς τοὺς τσάρους Ἰβάν καί Πέτρο, πρὸς τόν Πατριάρχῃ Μόσχας Ἰωακείμ (1674-90), πρὸς τόν Ἐτμάνο τῶν Κοζάκων τῆς Κριμαίας Σαμοίλοβιτς, πρὸς τήν Ἱεραρχία καί τόν ἱερό Κλῆρο καί πρὸς τόν λαό τῆς Οὐκρανίας. Ἄλλωστε, γνωρίζει ἐπίσης καλῶς ὅτι μέχρι τό 1686 ὁ μητροπολίτης Κιέβου καί πάσης Ρωσσίας, μέ τήν ἀχανῆ δικαιοδοσία στή Λιθουανία, τή Λευκορωσία καί τήν Οὐκρανία, ὑπαγόταν ὡς «Πατριαρχική Ἐξαρχία» στήν ἄμεση καί πλήρη κανονική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Β. Ι. Φειδᾶ, Ἑκκλ. Ἱστορία, ΙΙΙ, 613-614).

Πράγματι, ἡ κανονική δικαιοδοσία τοῦ Πατριάρχῃ Μόσχας περιοριζόταν ρητῶς μόνο στά ἐδαφικά ὅρια τοῦ «Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ρωσσίας καί τῶν ὑπερβορείων μερῶν» καί ὄχι βεβαίως στίς νοτίως τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ρωσσίας χῶρες, ἥτοι στήν Οὐκρανία ἢ Μικρή Ρωσία. Ὡστόσο, μέ τήν επέκταση τῆς κυριαρχίας τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ρωσσίας προσαρτήθηκαν στήν κυριαρχία του οἱ ἀνατολικές ἐπαρχίες τόσο τῆς Λευκορωσίας, ὅσο καί τῆς Οὐκρανίας. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ὁ τσάρος Μ. Πέτρος ἀνταποκρίθηκε στό ἐπίμονο αἶτημα τοῦ Πατριάρχῃ Μόσχας Ἰωακείμ (1674-90) νά ζητήσῃ ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχῃ τήν ὑπαγωγή καί στήν ἐκκλησιαστική του δικαιοδοσία τῶν προσαρτηθεισῶν στή κυριαρχία τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ρωσσίας ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Οὐκρανίας.

Βεβαίως, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχῃς ἀπέρριψε τό αἶτημα τοῦ τσάρου καί μέ Συνοδική Πράξη (1686) παραχώρησε κατ' οἰκονομίαν στόν Πατριάρχῃ Μόσχας μόνο «τήν ἄδειαν» νά χειροτονῇ ἢ νά ἐνθρονίζῃ τόν ἐκλεγμένο ἀπό τήν Κληρικολαϊκή συνέλευση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὑποψήφιο Μητροπολίτη Κιέβου, ὑπό τόν ἀπόλυτο ὅμως καί ἀπαραίτητο ὅρο, ὅτι ὁ Μητροπολίτης Κιέβου θά μνημονεύῃ σέ κάθε θεία Λειτουργία τό ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ, ἥτοι παρέμεινε πάντοτε ὡς «ἔξαρχος» στήν κανονική δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Πράγματι, ἡ Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' (1686), ἡ ὁποία κοινοποιήθηκε μέ σχετικές Ἐπιστολές στοὺς τσάρους Ἰβάν καί Πέτρο, στόν πατριάρχῃ Μόσχας Ἰωακείμ, στόν Ἐτμάνο τῶν Κοζάκων Σαμοίλοβιτς, στήν Ἱεραρχία καί τόν ἱ. Κλῆρο καί στόν λαό τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, ὀρίζει μέ ἐντυπωσιακή σαφήνεια τά ἀκόλουθα:

«Ὁ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητός καί περιπόθητος ἀδελφός καί συλλειτουργός τῆς ἡμῶν μετριότητος (=πατριάρχῃς Μόσχας) ἔχῃ ἐπ' ἀδείας χειροτονεῖν Κιέβου Μητροπολίτην κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν,... ἐνός μόνου φυλαττομένου,

δηλαδή ήνίκα ὁ Μητροπολίτης Κιέβου ἱεουργῶν εἶη τήν ἀναίμακτον θείαν μυσταγωγίαν ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ, μνημονεῦοι ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ὀνόματος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς ὄντος πηγὴ καὶ ἀρχή, ὑπερκειμένου πάντων τῶν πανταχοῦ παροικιῶν τε καὶ ἐπαρχιῶν, ἔπειτα τοῦ Πατριάρχου Μοσκοβίας...».

Εἶναι λοιπόν αὐτονόητο, κατὰ τήν ὁμόφωνη κανονικὴ παράδοση, ὅτι τόσο ἡ «ἐπ' ἀδείας» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ κατ'οἰκονομίαν χειροτονία ἢ ἐνθρόνιση ἀπὸ τόν Πατριάρχη Μόσχας τοῦ ἐκλεγομένου ἀπὸ τήν Κληρικολαϊκὴ συνέλευση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου μητροπολίτη, μετὰ τήν προσάρτηση τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Λευκορωσσίας στήν κυριαρχία τοῦ «Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ῥωσσίας καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν», ὅσο καὶ ἡ ἀπαραίτητη κανονικὴ ὑποχρέωση τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτη Κιέβου νά μνημονεύῃ πάντοτε στό «ἐν πρώτοις...» τοῦ «σεβασμίου ὀνόματος» τοῦ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοῦ πατριάρχῃ, ἐπιβεβαιώνουν πλήρως, παρά τὰ ἀντιθέτως καὶ θορυβωδῶς προβαλλόμενα πλασματικά καὶ ἀβάσιμα ἐπιχειρήματα, τὴ διατήρηση ἀπαραβίαστης τῆς ἐξαρχικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴ Μητρόπολη Κιέβου, ἀφοῦ ἡ κατ' οἰκονομίαν γενομένη παραχώρηση στόν Πατριάρχη Μόσχας ἴσχυε μέχρι τήν πιθανὴ ἀνάκλησίν της.

Συνεπῶς, μέ τὴ συγκεκριμένη Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1686) ὅχι μόνο δέν παραχωρήθηκαν πλήρως ἢ ὀριστικῶς στὴ δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας οἱ ἀνατολικὲς ἐπαρχίαι τῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Λευκορωσσίας, ὅπως ἰσχυρίζονται ἀκρίτως οἱ θεολογικοὶ σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἀλλ'ἀντιθέτως διακηρύχθηκε τὸ ἀπαραβίαστο τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σέ ὁλόκληρὴ τὴν ἑκτασὴ τῆς Μητροπόλεως τοῦ Κιέβου. Ἡ διαπίστωση αὕτη πλήρως θεμελιωμένη στίς σχετικὲς Ἐπιστολὲς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' πρὸς τόν προστάτη τῆς Μητροπόλεως Κιέβου Ἐτμάνο τῶν Κοζάκων τῆς Κριμαίας Σαμοίλοβιτς, πρὸς τήν Ἱεραρχία καὶ τόν ἱ. Κλήρο καὶ πρὸς τόν εὐλαβῆ λαό τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, ἀφοῦ ἐπιβεβαιώνουν ρητῶς τὸ κανονικὸ καθεστῶς τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὡς «ἐξαρχίας» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴ συγκεκριμένη Συνοδική Πράξη.

Ἡ κοινὴ αὕτη διαπίστωση ἐξηγεῖ τὴ μετάθεσι τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἱ. Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας γιὰ τὴ διακοπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μέ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο σέ ἄσχετα πρὸς τὸ κύριο θέμα τῆς Αὐτοκεφαλίας κανονικά ζητήματα, ὅπως λ.χ. μέ τίς ἁβάσιμες καὶ ἁκριτες, ὅπως θα δοῦμε, ἀμφισβητήσεις τοῦ κανονικοῦ δικαιώματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά δέχεται τὸ Ἑκκλητον ἀπὸ ἄλλα Πατριαρχεῖα ἢ ἂν ἔχη τὸ κανονικὸ δικαίωμα κατὰ τήν ἐφαρμογὴ τοῦ Ἑκκλητου νά δεχθῇ σέ κοινωνία καταδικασθέντες σχισματικούς

από άλλα Πατριαρχεία ή αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες.

Βεβαίως, ή Ί. Σύνοδος τής Εκκλησίας τής Ρωσσίας, πρίν λάβη τήν απόφαση αυτή μέ άβάσιμα καί πλασματικά έπιχειρήματα, θά έπρεπε νά λάβη ύπόψη της τουλάχιστον τόν Τόμον, τών Πατριαρχών τών πρεσβυγενών Πατριαρχείων τής Άνατολής (1663), ό όποιος, όπως θα δοϋμε, ζητήθηκε από τόν τσάρο γιά τήν κρίση του Πατριάρχη Μόσχας Νίκωνα καί περιέχει τήν όμόφωνη καί σαφή Απόκρισιν τών τεσσάρων Πατριαρχών τής Άνατολής τόσο γιά τό Έκκλητον στό Οίκουμενικό Πατριαρχείο, όσο καί γιά τά όρια τής κανονικής δικαιοδοσίας του ως πρός τήν αποδοχή ή τήν απόρριψη τής εκκληΐτου προσφυγής.

Συνεπώς, τό καίριο ζήτημα στή συγκεκριμένη εκκλησιαστική διαφωνία είναι ή απάντηση στό κρίσιμο έρώτημα, αν οι ανατολικές έπαρχίες τής Ουκρανίας καί τής Λευκορωσσίας, οι όποιες έντάχθηκαν στήν κυριαρχία του Βασιλείου τής Μεγάλης Ρωσσίας, περιήλθαν όριστικώς ή όχι στήν πλήρη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Μόσχας μέ τή συγκεκριμένη Συνοδική Πράξη του 1686. Η απάντηση είναι σαφώς άρνητική από τήν ίδια τή Συνοδική Πράξη, ή όποία παρέχει κατ' οίκονομίαν απλώς καί μόνο «τήν άδειαν» νά χειροτονή ή νά ένθρονίζη ό Πατριάρχης Μόσχας τόν εκλεγόμενο από τήν Κληρικολαϊκή συνέλευση τής Μητροπόλεως Κιέβου ύποψήφιο, υπό τόν άπαραίτητο όμως όρο, ότι ό χειροτονούμενος από τόν Πατριάρχη Μόσχας Μητροπολίτης Κιέβου θά μνημονεύη πάντοτε καί άπαραιτήτως στό «έν πρώτοις...» του «σεβασμίου όνόματος» του εκάστοτε Οίκουμενικού Πατριάρχη, πρός συνεχή βεβαίωση τής έξαρτήσεώς του από τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο.

Α'. ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ

Είναι λοιπόν προφανές τόσο από τό Άνακοινωθέν τής αποφάσεως τής Ί. Συνόδου του Πατριαρχείου Μόσχας, όσο καί από τά προβαλλόμενα ως δήθεν κανονικά σχόλια τών θεολογικών συμβούλων του, τά όποια συνάπτονται στήν Έγκύκλια Έπιστολή του Πατριάρχη Μόσχας πρός όλους τούς Προκαθημένους τών αυτοκεφάλων Ορθοδόξων Εκκλησιών, ότι τά προβαλλόμενα έπιχειρήματα ως πρός τήν άμφισβήτηση του κανονικού δικαιώματος του Οίκουμενικού Πατριαρχείου νά κινήση τή διαδικασία γιά τήν ανακήρυξη του Αύτοκεφάλου τής δοκιμαζομένης Ορθοδόξου Εκκλησίας τής Ουκρανίας είναι όχι μόνο παντελώς άβάσιμα, αλλά καί προφανώς πλασματικά, άφοϋ τά έρμηνεύουν έσφαλμένως καί τά προβάλλουν άφελώς, μέ τήν προκλητική μάλιστα μέθοδο «τής λήψεως του ζητουμένου», ήτοι ως πρός:

α'. Τό κϋρος τής Συνοδικής αποφάσεως.

Οι θεολογικοί σύμβουλοι του Πατριαρχείου Μόσχας ύποστηρίζουν, ότι δήθεν ή

Συνοδική απόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' νά παραχωρήσῃ κατ'οἰκονομίαν στόν Πατριάρχη Μόσχας Ἰωακείμ (1674-90) «τὴν ἄδειαν» νά χειροτονῇ ἢ νά ἐνθρονίζῃ τόν ἐκλεγόμενο ἀπὸ τὴν Κληρικολαϊκὴ συνέλευση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου Μητροπολίτη δηλώνει δῆθεν τὴν ὀριστικὴ καὶ πλήρη παραχώρηση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου στὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καίτοι ἔγινε ὑπὸ τόν ρητό, κατηγορηματικὸ καὶ σαφῶς ἀπαραίτητο ὄρο, ὅτι ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Κιέβου θά μνημονεύῃ πάντοτε καὶ σέ κάθε θείᾳ Λειτουργίᾳ «τοῦ σεβασμίου ὀνόματος» τοῦ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοῦ πατριάρχῃ (1686). Εἶναι ὅμως ἐπίσης πολὺ σημαντικό, ὅτι καὶ ἡ κατ'οἰκονομίαν δοθεῖσα «ἄδεια» στόν Πατριάρχη Μόσχας νά χειροτονῇ ἢ νά ἐνθρονίζῃ τόν Μητροπολίτη Κιέβου προκάλεσε τίς ὀξύτατες ἀντιδράσεις τῆς Ἱεραρχίας τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, γι' αὐτὸ οἱ ἐκλεγόμενοι μητροπολίτες δέν μετέβαιναν στὴ Μόσχα γιὰ τὴν χειροτονία τους καὶ δέν συμμετεῖχαν στὴ Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

Ὡστόσο, τὸ «Ἀνακοινωθέν» τῆς Ἱ. Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ὅπως καὶ τὰ ἐκτενῆ σχόλια τῶν θεολογικῶν του συμβούλων στὴν Ἐγκύκλια Ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχῃ Μόσχας πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐρμηνεύουν αὐθαιρέτως καὶ ἐσφαλμένως ἐξ ἀγνοίας ἢ σκοπίμως τόσο «τὴν ἄδειαν» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ στόν Πατριάρχη Μόσχας νά χειροτονῇ ἢ νά ἐνθρονίζῃ τόν Μητροπολίτη Κιέβου, ὅσο καὶ τὸ ἀπαραίτητο κανονικὸ «Μνημόσυνον» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ ἀπὸ τοὺς μητροπολίτες Κιέβου. Ὡστόσο, ὑποστηρίζουν ἓνα ἐπιθυμητό, πλασματικὸ καὶ παντελῶς ἀβάσιμο συμπέρασμα, ἥτοι ὅτι δῆθεν «ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης παρέδωσε πλήρως καὶ ὀριστικῶς τὴν Μητρόπολη Κιέβου στὴν κανονικὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καὶ ὅτι δῆθεν μετὰ τὸ 1686 Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Μητροπόλεως Κιέβου κατέστη τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας», στὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ ὁποῖου ἐντάχθηκε δῆθεν ὀριστικῶς ἡ Μητρόπολη Κιέβου, μέ τὴν ὑποτιθέμενη δῆθεν συναίνεση καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Προφανῶς, οἱ θεολογικοὶ σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἀγνοοῦν πλήρως ἢ ἐπιθυμοῦν νά ἀγνοοῦν σκοπίμως τὸ ἐκκλησιολογικὸ βάθος τοῦ κανονικοῦ θεσμοῦ τοῦ «Μνημοσύνου» ὅχι μόνο γιὰ τὴ σαφῆ καὶ ὀριστικὴ κανονικὴ περιγραφὴ ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν πρὸς ἀποφυγὴν ἀνεπιθυμητῶν καὶ ὁπωσδήποτε ἐπικινδύνων γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας δικαιοδοσιακῶν συγχύσεων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν κοινωνία τῆς πίστεως καὶ στόν σύνδεσμο τῆς ἀγάπης. Πράγματι, τὸ «Μνημόσυνον» καθιερώθηκε ὡς ἓνα ἀπολύτως ἀναγκαῖο καὶ ὁπωσδήποτε ἀπαραίτητο κανονικὸ κριτήριον γιὰ ὅλες τίς αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τόσο γιὰ τόν ὀρισμὸ τῶν κανονικῶν ἐδαφικῶν ὁρίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς τους δικαιοδοσιακῆς ταυτότητας καὶ τῆς ὅλης ἐσωτερικῆς λειτουργίας κάθε αὐτοκέφαλης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅσο καὶ γιὰ τὴ

βεβαίωση τῆς ἐνότητος καί τῆς κοινωνίας τῆς μέ ὅλες τίς ἄλλες αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Συνεπῶς, ἡ ἀδιάλλακτη ἀξίωση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά διαφυλαχθῇ ἀπαραβίαστο τό κανονικό δικαίωμα τῆς Μητρός Ἐκκλησίας γιά τό «Μνημόσυνον» τοῦ «σεβασμίου ὀνόματος» τοῦ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ ἀπό τόν ἐκάστοτε Μητροπολίτη Κιέβου σέ κάθε θεία Λειτουργία ἦταν μία αὐτονόητη καί ὁπωσδήποτε ἀπαραίτητη, ἀφ' ἐνός μὲν γιατί δηλώνει σαφῶς τή διατήρηση τῆς πλήρους κανονικῆς δικαιοδοσίας του στή Μητρόπολη Κιέβου, ἡ ὁποία ἐκφράζεται καί μέ τό κανονικό δικαίωμα παραχωρήσεως στόν Πατριάρχη Μόσχας «τῆς ἀδείας» νά χειροτονῇ ἢ νά ἐνθρονίζῃ κατ' οἰκονομίαν μόνο τόν ἐκλεγόμενο Μητροπολίτη ἀπό τήν Κληρικολαϊκή συνέλευση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, λόγω τῆς προσαρτήσεως μόνο τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Οὐκρανίας καί τῆς Λευκορωσίας στήν κυριαρχία τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ρωσίας.

Ἀντιθέτως, οἱ θεολογικοί σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὑποστηρίζουν ἀφελῶς ἢ σκοπίμως, ὅτι δῆθεν ὁ τεθείς ἀπαραίτητος ὅρος τῆς «μνημονεύσεως» τοῦ «σεβασμίου ὀνόματος» τοῦ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου γιά τή συμβατική παραχώρηση «τῆς ἀδείας» στόν Πατριάρχη Μόσχας νά χειροτονῇ ἢ νά ἐνθρονίζῃ κατ' οἰκονομίαν τόν Μητροπολίτη Κιέβου, καλύφθηκε δῆθεν μέ τό ἄσχετο πρός τό συγκεκριμένο θέμα κανονικό «Μνημόσυνον» στίς Πατριαρχικές θεῖες Λειτουργίες τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς. Προφανῶς, τό πλασματικό αὐτό ἐπιχείρημα προβλήθηκε γιά νά ἀποσυνδέσουν αὐθαιρέτως στό «ἐν πρώτοις...» τό ἀποκλειστικό «Μνημόσυνον» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ ἀπό τήν κανονική δικαιοδοσία του στή Μητρόπολη Κιέβου, γιατί γνωρίζουν καλῶς ὅτι ἡ «μνημόνευση» δηλώνει σαφῶς τήν κανονική του δικαιοδοσία.

Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, προέβαλαν ἀφελῶς τόν ἐπίσης πλασματικό καί παντελῶς ἀβάσιμο συλλογισμό, ὅτι δῆθεν «τό αἶτημα τοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' νά μνημονεύεται ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τόν Μητροπολίτη Κιέβου κατά τίς θεῖες Ἀκολουθίες, στά πλαίσια τῆς ρωσικῆς παραδόσεως, ἦταν ἀδύνατον νά δηλώνη τήν ἀποδοχή τῆς ἱεραρχικῆς σχέσεως τοῦ Κιέβου μέ τήν Κωνσταντινούπολη, ἐφ' ὅσον μετά τή μεταρρύθμιση τοῦ Νίκωνα οἱ Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς ἐμνημονεύοντο σέ κάθε ναό». Ἡ ἐπίκληση ὅμως ἀπό τούς θεολογικούς συμβούλους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας τοῦ γενικοῦ κανονικοῦ «Μνημοσύνου» τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς στίς Πατριαρχικές θεῖες Λειτουργίες εἶναι παντελῶς ἄσχετη πρός τό συγκεκριμένο ζήτημα. Ἄλλωστε, τό «Μνημόσυνον» τῶν τεσσάρων Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν ἀναφέρεται μόνο στίς ἀναγκαῖες ἀμοιβαῖες κανονικές σχέσεις τῶν Προκαθημένων τῶν ὁμοταγῶν

Πατριαρχικῶν θρόνων καί τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐνῶ τό «Μνημόσυνον» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ στή Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' (1686) ἀναφέρεται ρητῶς στήν ἐσωτερική λειτουργία τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Βεβαίως, τό «Μνημόσυνον» τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν δέν ἀναφέρεται καί στήν καθιερωμένη εἰδικότερη ἐσωτερική δικαιοδοσιακή ἀναφορά τοῦ Μνημοσύνου μιᾶς αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτοι στή σχέση της μέ τήν πραγματική Μητέρα Ἐκκλησία, ὅπως στήν περίπτωση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, ἡ ὁποία ταυτίζεται πλήρως καί ἀδιαμφισβητήτως μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Εἶναι λοιπόν εὐνόητο ὅτι ἡ παντελῶς ἀβάσιμη καί σαφῶς πλασματική προβολή τῆς ἀξιώσεως τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας νά χαρακτηρισθῇ ὡς Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, μέ μόνο μάλιστα ἔρεισμα τήν ἐπέκταση τῆς κυριαρχίας τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ῥωσσίας σέ ὀρισμένες μόνο ἐπαρχίες τῆς Λευκῆς καί τῆς Μικρῆς Ῥωσσίας, ἀφοῦ οἱ ἐπαρχίες αὐτές ἀνῆκαν στή Μητρόπολη Κιέβου τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἡ παραχώρηση ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη στόν Πατριάρχη Μόσχας «τῆς ἀδείας» νά χειροτονῇ ἢ νά ἐνθρονίζῃ τόν Μητροπολίτη Κιέβου κατ'οἰκονομίαν καί ὑπό συγκεκριμένους κανονικούς ὅρους, γι'αὐτό δέν ἦταν δυνατόν νά ὑποκαταστήσῃ ἢ νά ἀκυρώσῃ τή μακράιωνη κανονική σχέση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἄλλωστε, ἡ ἐκκλησιαστική ἱεραρχία τῆς Οὐκρανίας ἀπέρριπτε ἀδιαλλάκτως καί αὐτήν ἀκόμη «τήν ἄδειαν» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν ἐνθρόνιση τοῦ Μητροπολίτη Κιέβου ἀπό τόν Πατριάρχη Μόσχας, γι' αὐτό οἱ ἐκλεγόμενοι Μητροπολίτες δέν μετέβαιναν στή Μόσχα γιά τή χειροτονία ἢ τήν ἐνθρόνισή τους καί δέν συμμετεῖχαν στή Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας (Β. Ι. Φειδᾶ, Ἐκκλ. Ἱστορία, ΙΙΙ, 613 κέξ.).

β'. Τό ἐξαρχικό καθεστῶς τῆς Μητροπόλεως Κιέβου.

Οἱ θεολογικοὶ σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἰσχυρίζονται ὅτι δῆθεν ὁ Μητροπολίτης Κιέβου δέν ἦταν «ἐξαρχος» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ', καίτοι εἰδικότερα στίς Ἐπιστολές τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ πρὸς τόν Ἐτμάνο τῶν Κοζάκων Σαμοίλοβιτς, πρὸς τήν ἱεραρχία καί τόν ἱ. Κλῆρο καί πρὸς τούς πιστοὺς τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὁ Μητροπολίτης Κιέβου προσαγορευόταν μέ τόν καθιερωμένο στήν παράδοση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἥτοι ὡς «ἱερώτατος καί ὑπέρτιμος Μητροπολίτης Κιέβου, ἐξαρχος πάσης Ῥωσσίας», ἀφοῦ ὁ τίτλος αὐτός δήλωνε σαφῶς τήν ἄμεση ἐξαρχική ἐξάρτησή του ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Ὡστόσο, οἱ θεολογικοὶ σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας προσπαθοῦν νά ἀποκλείσουν τήν κανονική «ἐξαρχική σχέση» τοῦ Μητροπολίτη Κιέβου μέ τό

Οικουμενικό Πατριαρχείο, γι'αυτό προβάλλουν άφελώς ως αναγκαία πλασματικά επιχειρήματα, άφ'ένός μέν τόν άδιανόητο και άυθαίρετο χαρακτηρισμό τών σημαντικών αútών επισήμων Πατριαρχικών Έπιστολών για τό κανονικό καθεστώς τής Μητροπόλεως Κιέβου ως δήθεν «έπουσιωδών Πατριαρχικών Γραμμάτων», άφ'έτέρου δέ τό επίσης παντελώς άβάσιμο και προφανώς πλασματικό συμπέρασμα, ότι δήθεν ή έκφραση «Έξαρχος πάσης Ρωσσίας» για τόν Μητροπολίτη Κιέβου «δέν δηλώνει τήν ιδιότητά του ως έξάρχου τοϋ Κωνσταντινουπόλεως, διότι ή συγκεκριμένη έκφραση χρησιμοποιήθηκε ως ιστορικός τιμητικός τίτλος».

Έν τούτοις, οί ίδιοι θεολογικοί σύμβουλοι τοϋ Πατριαρχείου Μόσχας δέν μπορούσαν νά άποκρύψουν ότι, ένα χρόνο πρίν από τή Συνοδική Πράξη (1686) τοϋ Οικουμενικοϋ Πατριαρχείου για τήν παραχώρηση κατ' οίκονομίαν «τής άδείας» για τή χειροτονία ή τήν ένθρόνιση τοϋ Μητροπολίτη Κιέβου από τόν Πατριάρχη Μόσχας Ίωακείμ, ό προστάτης τής Μητροπόλεως Κιέβου Έτμάνος τών Κοζάκων Σαμοίλοβιτς, μέ Έπιστολή του προς τούς τσάρους Ίβάν και Πέτρο (1685), ύποστήριξε τό κανονικό δικαίωμα τοϋ Οικουμενικοϋ Πατριάρχη, ώστε ό ένθρονιζόμενος από τόν Πατριάρχη Μόσχας Μητροπολίτης Κιέβου νά φέρη τόν τίτλο «Έξαρχος τοϋ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως». Υπό τήν έννοια αútή, ή κατ'οίκονομίαν παραχώρηση «τής άδείας» στόν Πατριάρχη Μόσχας νά χειροτονή ή νά ένθρονίζη τόν Μητροπολίτη Κιέβου, έγινε υπό τόν ρητό και άπαραβάτο όρο, ότι ό Μητροπολίτης Κιέβου θά μνημονεύη πάντοτε και άπαραιτήτως σέ κάθε θεία Λειτουργία «τοϋ σεβασμίου όνόματος» τοϋ Οικουμενικοϋ Πατριάρχου.

Είναι λοιπόν πολύ χαρακτηριστική και ή αίτιολόγηση τής συγκεκριμένης Έπιστολής τοϋ Έτμάνου τών Κοζάκων στους τσάρους τής Ρωσσίας Ίβάν και Πέτρο (1685), ότι ό Μητροπολίτης Κιέβου, ως «Έξαρχος τοϋ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως», θά μπορούσε νά επεκτείνη τήν έξουσία τους και στήν έκτός τοϋ Βασιλείου τής Μοσκοβίας Ίεραρχία τής Δυτικής Ούκρανίας. Συνεπώς, είναι προφανώς έσφαλμένο τό άυθαίρετο και πλασματικό συμπέρασμα τών θεολογικών συμβούλων τοϋ Πατριαρχείου Μόσχας, ότι δήθεν «ή χρήση τοϋ όρου Έξαρχος άδυνατεί νά δηλώνη κατά τρόπο σαφή, ότι ό Κωνσταντινουπόλεως έξακολουθοϋσε νά θεωρή τόν Μητροπολίτη Κιέβου ως υπαγόμενο υπό τή δικαιοδοσία τής Κωνσταντινουπόλεως...».

γ'. Τά όρια τής κανονικής δικαιοδοσίας τοϋ Πατριαρχείου Μόσχας.

Οί θεολογικοί σύμβουλοι τοϋ Πατριαρχείου Μόσχας προβάλλουν τήν άυθαίρετη, πλασματική και παντελώς άβάσιμη έρμηνεία τής ταυτόσημης περιγραφής στόν Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο (1590) για τήν ανάκήρυξη τής Μητροπόλεως Μόσχας σέ Πατριαρχείο τών έδαφικών όρίων τόσο τοϋ Βασιλείου τής Μεγάλης Ρωσσίας και τών υπερβορείων μερών, όσο και τής δικαιοδοσίας τοϋ Πατριαρχείου

Μόσχας. Βεβαίως, τὰ ἐδαφικά αὐτὰ ὅρια καθορίσθηκαν μέ τό «ἐπιτοπίως» ἐπιδοθέν «Πατριαρχικόν Χρυσόβουλλον» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Ἱερεμίῳ Β΄ (1589) καί μέ τόν «Τόμον» τῆς Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1590). Ὁ «Τόμος» αὐτός ἐπισφραγίσθηκε μέ τή σύγκληση καί τῆς δεύτερης Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1593 γιά τήν ἀποδοχή του καί ἀπό τόν νεοεκλεγέντα Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Μελέτιο Πηγᾶ.

Ὑπό τήν προοπτική αὐτή, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας δήλωσε ρητῶς: «Δίκαιον οὖν κρίνω... τόν θρόνον τῆς εὐσεβεστάτης καί ὀρθοδόξου πόλεως Μοσκόβου εἶναι τε καί λέγεσθαι Πατριαρχεῖον, διά τό βασιλείας ἀξιωθῆναι παρά Θεοῦ τήν χώραν ταύτην, πᾶσάν τε τήν Ρωσσίαν (=Μεγάλην) καί τὰ ὑπερβόρεια μέρη ὑποτάσσεσθαι τῷ Πατριαρχικῷ θρόνῳ Μοσκόβου καί πάσης Ρωσσίας καί τῶν ὑπερβορείων μερῶν, κεφαλὴν εἶναι καί ἐπιγινώσκεσθαι κατὰ τόν λδ΄ (=κανόνα) τῶν ἀγίων καί πανευφήμων ἀποστόλων... Ἀδελφόν εἶναι καί λέγεσθαι τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν... καί ὑπογράφεσθαι...: Πατριάρχῃς Μοσκόβου καί πάσης Ρωσσίας καί τῶν ὑπερβορείων μερῶν» (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἑγγραφα., III, 10-17).

Εἶναι λοιπόν προφανές, ὅτι τὰ ὅρια τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καθορίσθηκαν σαφῶς καί ὀριστικῶς μέ κύριο κανονικό γνώμονα τὰ ἐδαφικά ὅρια τοῦ «Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Ρωσσίας καί τῶν ὑπερβορείων μερῶν», στά ὁποῖα δέν ἀνῆκαν βεβαίως οἱ ἐπαρχίαι τῆς Μητροπόλεως Κιέβου στή Λιθουανία, τή Λευκορωσία καί στήν Οὐκρανία. Ἡ ἐπισήμανση αὐτή εἶναι ἀδιαμφισβήτητη, ἀφοῦ ἐπιβεβαιώνεται πλήρως ἤδη καί ἀπό τίς πολλές ἐκκλησιαστικές πράξεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχῃ Ἱερεμίῳ Β΄ ἤδη κατὰ τήν ἐπιστροφή του ἀπό τή Μόσχα στήν Κωνσταντινούπολη (1589) γιά τή ριζική ἀναδιοργάνωση τῆς λατινόφιλης ἢ διεφθαρμένης Ἱεραρχίας τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, γι'αὐτό ὅρισε αὐτοδικαίως πατριαρχικό ἑξαρχο γιά τήν ἐποπτεία τῆς κανονικῆς λειτουργίας της (Β. Ι. Φειδᾶ, Ἑκκλ. Ἱστορία, III, 608 κέξ.).

Τό καθεστώς λοιπόν αὐτό διατηρήθηκε ἀμετάβλητο καί μετὰ τή Συνοδική Πράξη τοῦ 1686, ὅπως συνάγεται καί ἀπό τίς προαναφερθεῖσες σχετικές Ἐπιστολές τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ΄ πρὸς τόν προστάτη τῆς Μητροπόλεως Κιέβου Ἐτμάνο τῶν Κοζάκων Σαμοίλοβιτς, πρὸς τήν Ἱεραρχία καί τόν ἱ. Κλῆρο τῆς Μητροπόλεως Κιέβου καί πρὸς τόν εὐλαβῆ λαό τῆς Οὐκρανίας. Προφανῶς, οἱ θεολογικοὶ σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἀναζήτησαν ἄλλα πλασματικά ἢ καί οὐτοπικά ἐπιχειρήματα γιά τήν ἀμφισβήτηση τοῦ ἑξαρχικοῦ καθεστῶτος τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὑπὸ τήν κανονική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὑπὸ τό πνεῦμα αὐτό, κατέφυγαν σέ μία προφανῶς πλασματική καί σαφῶς ἐσφαλμένη ἐρμηνεία τοῦ ἀσαφοῦς ἐδαφικοῦ ὅρου «ὑπερβορείων μερῶν» στό τίτλο τοῦ Πατριάρχῃ Μόσχας («Πατριάρχῃς Μοσκόβου καί πάσης Ρωσσίας καί

τῶν ὑπερβορείων μερῶν»), ὁ ὁποῖος δήλωνε σαφῶς τὰ βορειότερα μέρη ἀπὸ τὸ Βασίλειο τῆς Μεγάλης Ρωσσίας.

Βεβαίως, οἱ θεολογικοὶ σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καίτοι γνωρίζουν καλῶς τὴν ἀληθῆ γεωγραφικὴ ἀναφορά τοῦ ἐδαφικοῦ ὅρου «ὑπερβόρεια μέρη» κατ'ἀναφορὰν πρὸς τὸ Βασίλειο τῆς Μεγάλης Ρωσσίας, ἐν τούτοις ἰσχυρίζονται ἀφελῶς, ὅτι δῆθεν «αὕτῃ ἡ διατύπωση δέν καθορίζει ἐπακριβῶς τὰ ὅρια». Ἡ προβαλλομένη ὅμως ἀσάφεια τοῦ ὅρου αὐτοῦ χρησιμοποιήθηκε σκοπίμως γιὰ νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ δική τους σαφῶς πλασματικὴ καὶ προφανῶς ἐσφαλμένη ἐρμηνεία, ἥτοι ὅτι δῆθεν, ἤδη κατὰ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας(1589), «ὑπὸ τῇ δικαιοδοσίᾳ του ὑπήχθησαν οὐσιαστικά ὅλες οἱ βορειότερα τοῦ Βυζαντίου εὐρισκόμενες χῶρες» στό Πατριαρχεῖο Μόσχας. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ὑποστηρίχθηκε ἐπίσης αὐθαιρέτως τὸ «ζητούμενον», ἥτοι ὅτι δῆθεν ὁ ἀσαφής αὐτός ἐδαφικός ὅρος «οὐδόλως σημαίνει ὅτι τὸ κανονικὸ ἔδαφος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὀφείλει νὰ περιορίζεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Βασιλείου τῆς Μοσχοβίας τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνα», γι'αὐτὸ ἀναγκάζονται νὰ ἰσχυρισθοῦν ἐπίσης ἐσφαλμένως, ὅτι δῆθεν ὁ ὅρος «πάσης Ρωσσίας» κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δήλωνε ὄχι μόνο τὴν «Μεγάλη», ἀλλὰ καὶ τὴν «Μικρὴ» (Οὐκρανία) καὶ τὴ «Λευκὴ» (Λευκορωσσία).

Εἶναι ὅμως εὐνόητο ὅτι τόσο πρὶν, ὅσο καὶ μετὰ τίς ἀποφάσεις τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' (1686) ἡ «Μικρὴ» (Οὐκρανία) καὶ ἡ «Λευκὴ» Ρωσσία ἀνῆκαν στὴν ἄμεση κανονικὴ δικαιοδοσίᾳ τῆς ὑπαγομένης στό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Μητροπόλεως Κιέβου. Ἐπομένως, ἡ ὁποιαδήποτε πλήρης ἢ μερικὴ ἐπέκταση τῆς κανονικῆς ἐδαφικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας στὶς περιοχὲς αὐτές, ἥτοι πέρα τῶν περιγραφομένων στὸν ἱδρυτικὸ Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο (1590) ἐδαφικῶν ὁρίων τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλης Ρωσσίας καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν, ἦταν δυνατὴ μόνο μέ τὴν ἔκδοση ἀντιστοίχων Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Τόμων ἢ Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Πράξεων. Ἄλλωστε, ἡ ἔκδοσή τους ἦταν πάντοτε κανονικῶς ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητη γιὰ νὰ καταγραφοῦν οἱ συγκεκριμένοι λόγοι, οἱ κανονικοὶ ὅροι καὶ οἱ ἐκκλησιαστικὲς συνέπειες γιὰ τὴν προσαρτωμένη περιοχὴ. Οἱ ὅροι αὐτοὶ περιγράφονται καὶ στὴ Συνοδικὴ Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' γιὰ τὸ κατ'οἰκονομίαν ἰδιότυπο καθεστῶς χειροτονίας ἢ ἐνθρονίσεως τοῦ Μητροπολίτη Κιέβου, λόγῳ τῶν προσαρτηθεισῶν στό Βασίλειο τῆς Μεγάλης Ρωσσίας ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τόσο τῆς Οὐκρανίας, ὅσο καὶ τῆς Λευκορωσσίας (1686), οἱ ὁποῖες ἀνῆκαν κανονικῶς στὴ Μητρόπολη Κιέβου καὶ παρέμειναν πάντοτε στὴν κανονικὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ τὴ μορφή τῆς Πατριαρχικῆς ἐξουχίας.

δ'. Ὁ ἀνακλητός χαρακτήρας τῆς Συνοδικῆς Πράξεως (1686)

Ἡ ἀμφισβήτηση ἀπό τούς θεολογικούς συμβούλους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας τόσο τοῦ προσωρινοῦ χαρακτήρα τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Δ' (1686), ὅσο καί τῆς κανονικῆς δυνατότητας γιά μία πιθανή μελλοντική ἀναθεώρηση ἢ ἀνάκλησή της ὑποστηρίχθηκε ἀφελῶς μέ μία σαφῶς αὐθαίρετη καί ὁπωσδήποτε ἐσφαλμένη ταύτιση τοῦ κανονικοῦ περιεχομένου τῶν σημαντικῶν κανονικῶν ὅρων «Πατριαρχικός Τόμος» καί «Συνοδική Πράξις», γιά νά ἐξουδετερωθῇ προφανῶς ἡ γενομένη σαφῆς διάκριση ἀπό τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ κανονικοῦ περιεχομένου τῶν δύο αὐτῶν ὅρων.

Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, οἱ θεολογικοί του σύμβουλοι ἰσχυρίζονται ἐξ ἀγνοίας ἢ σκοπίμως, ὅτι δῆθεν στίς ἀνωτέρω θέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «εἶναι πρόδηλος ἡ ἔλλειψη ἐπιστημονικότητας καί ὁ τεχνητός χαρακτήρας αὐτοῦ τοῦ σχήματος, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τό γεγονός ὅτι οἱ ὅροι «Τόμος» καί «Πράξις» ἐναλλάσσονται συχνά, μή ἔχοντας μάλιστα σχέση οὔτε μέ τό κύρος, ἀλλ' οὔτε καί μέ τίς ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖες κατοχυρώνονται σέ αὐτές. Ἐπίσης, σφάλλει κανείς ἰσχυριζόμενος ὅτι τό περιεχόμενο ἑνός «Τόμου» ὀφείλει ὁπωσδήποτε νά ἔχη σχέση μέ τήν ἐκκλησιαστική καί τή δικαιοδοσιακή θεματολογία... Ἀκόμη, δέν εὐσταθεῖ ἡ γνώμη ὅτι οἱ ἀποφάσεις ἐκκλησιαστικοῦ δικαιοδοσιακοῦ περιεχομένου (αὐτοκέφαλον, μεταβίβαση ἐπαρχιῶν στή δικαιοδοσία μιᾶς ἄλλης τοπικῆς Ἐκκλησίας κ.λπ.) εἶναι ἀμετάβλητες μόνο ὅταν ἀποκαλοῦνται «Τόμος». Ἡ ἀπόφαση π.χ. τῆς Συνόδου τοῦ 1593 περί ἱδρύσεως τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δέν ἀποκαλεῖται «Τόμος», ἀλλά «Πράξις», κάτι τό ὁποῖο ὅμως δέν καθιστά μεταβλητή τήν ἀπόφαση αὐτή».

Προφανῶς, οἱ θεολογικοί σύμβουλοι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἀγνοοῦν ἀφελῶς ἢ ἐπιλέγουν σκοπίμως νά ἀγνοοῦν, ὅτι τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ἱδρύθηκε «ἐπιτοπίως» ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἱερεμία Β' μέ τό σχετικό «Πατριαρχικόν Χρυσόβουλλον» (1589), τό ὁποῖο ἐπικυρώθηκε ρητῶς μέ τόν «Τόμον» τῆς Μεγάλης Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1590). Ἐπομένως, ἡ «Πράξις» τῆς ἄλλης Μεγάλης Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1593) ἐξέφραζε ἀπλῶς τή συναίνεση καί τοῦ νεοεκλεγέντος Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγά στον «Τόμον» τῆς προηγουμένης σχετικῆς Μείζονος Συνόδου (1590), ὅπως συνάγεται καί ἀπό τά Πρακτικά τῶν ἐργασιῶν της (Β. Ι. Φειδᾶ, Ἐκκλ. Ἱστορία τῆς Ρωσσίας, Ἀθῆναι 20055, 295-304. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν., ΙΙΙ, Ἀθῆναι 2012, 342-356).

Εἶναι ὅμως εὐνόητο ὅτι ὁ «Τόμος» τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας

(1590) δέν ἦταν ὀριστικός καί ἀμετάβλητος, ἦτοι μέχρι τήν ἐπικύρωσή του ἀπό μία Οἰκουμενική σύνοδο, γι'αὐτό καταργήθηκε, μέ τήν ἐπίμονη μάλιστα ἀξίωση τοῦ τσάρου Μ. Πέτρου. Ἡ ἀξίωση αὐτή κρινόταν ἀναγκαία τόσο γιά τήν κατάργηση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ὅσο καί γιά τήν ἐπιβολή μέ Διάταγμά του (1720) μιᾶς ἐπταμελοῦς «Ἱερᾶς Διοικούσας Συνόδου» (Πρόεδρος καί δύο ἀντιπρόεδροι ἐπίσκοποι καί τέσσαρα κληρικά ἢ λαϊκά μέλη), ἡ ὁποία θά λειτουργοῦσε ὑπό τόν ἀπόλυτο ἔλεγχο τοῦ «Ἐπιτρόπου» τοῦ τσάρου (oberprocuror). Συνεπῶς, ὁ τσάρος ἀπευθύνθηκε ὀφειλετικῶς μέ Ἐπιστολή του (30 Σεπτ. 1721) πρὸς τόν Οἰκουμενικό πατριάρχη Ἱερεμία Γ' (1716-26, 1732-33) καί ζήτησε τήν κανονικῶς ἀπαραίτητη ἄλλωστε Πατριαρχική ἔγκριση, ἀφ'ένός μὲν γιά τήν κατάργηση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἀφ'έτερου δέ γιά τή σύσταση τῆς «Ἱερᾶς Διοικούσης Συνόδου». Ὑπὸ τό πνεῦμα αὐτό, ἔγραφε στήν Ἐπιστολή του:

«Ὡς εὐπειθὴς υἱὸς τῆς περιποθήτου ἡμῶν Μητρός Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διατηρῶν πάντοτε τήν εὐλάβειαν πρὸς τήν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ὡς Πρῶτον αὐτῆς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιποιμένα καί κατὰ πνεῦμα ἡμῶν Πατέρα...Ὁθεν, ... μετὰ πολλήν ὀρθήν κρίσιν καί βουλήν μετὰ τε τοῦ Ἱερατείου καί τοῦ τῶν λαϊκῶν τάγματος τοῦ ἡμετέρου Βασιλείου, ἐνεκρίναμεν τοῦ συστήσαι πνευματικὴν Σύνοδον, ἰσοδυναμοῦσαν τοῖς Πατριάρχαις,... πρὸς κυβέρνησιν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας...Πεποιθάμεν οὖν ὅτι καί ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης, ὡς Πρῶτος Ἀρχιερεὺς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καί Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τό ἡμέτερον τοῦτο Διάταγμα καί τήν συστηθεῖσαν Πνευματικὴν Σύνοδον εὐδοκήσαντες ὁμολογήσητε δίκαιον, καί περὶ τούτου διακοινώσητε τοῖς λοιποῖς μακαριωτάτοις Πατριάρχαις, τῷ τε τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Ἐπειδὴ δέ ἡμεῖς πανευμενῶς προσετάξαμεν ταύτῃ τῇ ἁγιωτάτῃ Πνευματικῇ Συνόδῳ ἔχειν μετὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ἀναφοράν καί ἀλληλογραφίαν ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσιν, ἀξιοῦμεν καί τήν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ὅπως εὐδοκήσαντες διατηρῇτε μετὰ τῆς Συνόδου ταύτης ἀλληλογραφίαν καί ἀναφοράν περὶ τὰς πνευματικὰς ὑποθέσεις, ὅσαι συντελοῦσιν εἰς τό συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, ὥσπερ καί πρότερον τοῦτο διετηρεῖτο μετὰ τῶν Πατριαρχῶν πάσης Ρωσσίας. Εἰ δέ ποτε ἐξαιτήσονται παρὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ὁποιανδήποτε καλὴν συμβουλήν πρὸς ὄφελος καί κρεῖττονα οἰκονομίαν τῆς Ἐκκλησίας (=Ἐκκλητον), παρακαλοῦμεν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μὴ ἀπαξιῶσαι αὐτοὺς τούτου διὰ τό κοινόν συμφέρον τῶν Ὁρθοδόξων...». (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἐγγραφα, III, 231-234).

Βεβαίως, ἡ περιεκτικὴ ἀπάντηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Ἱερεμίου Γ' ἦταν θετικὴ (23 Σεπτ. 1723), ὅπως ἦταν θετικὴ καί ἡ ἀπάντηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Ἱερεμίου Β' στὸν τσάρο Βασίλειο γιά τήν ἵδρυση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, γι'αὐτό ἐνέκρινε τήν ἀπόφαση τοῦ τσάρου μέ μία σύντομη καί λιτὴ

διατύπωση: «Ἡ μετριότης ἡμῶν... ἐπικυροῖ, βεβαιοῖ καί ἀποφαίνει τήν παρά τοῦ εὐσεβεστάτου καί γαληνοτάτου αὐτοκράτορος... διορισθεῖσαν ἐν τῇ ρωσικῇ ἀγία καί μεγάλη βασιλείᾳ εἶναι καί λέγεσθαι ἐν Χριστῷ ἀδελφῇ Ἀγία καί Ἱερά Σύνοδος παρά πάντων τῶν εὐσεβῶν καί ὀρθοδόξων χριστιανῶν... καί ἔχει ἄδειαν τελεῖν καί ἐπιτελεῖν ὅσα οἱ τέσσαρες ἀποστολικοὶ ἀγιωτάτοι Πατριαρχικοὶ θρόνοι. Νουθετεῖ, παραινεῖ καί ἐπιτάττει αὐτήν, ἵνα διαφυλάττῃ καί κρατῇ ἀπαρασάλευτα ἔθνη καί κανόνας Οἰκουμενικῶν ἀγίων ἐπτὰ Συνόδων καί ἄλλα, ὅσα ἡ Ἀνατολική ἀγία Ἐκκλησία διακρατεῖ καί διαμένει εἰς αἰῶνα τόν ἅπαντα ἀπαρασάλευτος» (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἑγγραφα., III, 234-235).

Εἶναι λοιπόν προφανές ὅτι, ἐάν εἶναι δυνατή ἡ ἀνάκληση ἐνός Πατριαρχικοῦ καί Συνοδικοῦ Τόμου, ὁ ὁποῖος ἔγινε δεκτός ὁμοφώνως ἀπό τούς τέσσαρες Πατριάρχες τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ δέν εἶχε ἐπικυρωθῇ μέ ἀπόφαση μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τότε εἶναι προφανῶς περισσότερο δυνατή ἡ ἀνάκληση μιᾶς Συνοδικῆς Πράξεως. Ἀλλωστε, ἡ Πρᾶξις αὐτὴ ὑπογράφηκε ὑπὸ ρητῶν καί κανονικῶν ὅρων ἀπὸ τόν Οἰκουμενικὸν πατριάρχη Διονύσιον Δ' καί ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου (1686), ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ τσάρου τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλης Ρωσίας, μέ κύριον μάλιστα ἐπιχείρημα τὴν ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας του στὶς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Οὐκρανίας καί τῆς Λευκορωσίας. Συνεπῶς, ἡ Πρᾶξις εἶναι ἀνακλητὴ, κυρίως μάλιστα ὅταν ἀθετοῦνται αὐθαίρετως ἢ περιφρονοῦνται ἀκρίτως, ὅπως εἶδαμε, βασικοὶ ὅροι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς «κατ'οἰκονομίαν» συμβατικῆς ρυθμίσεως τῶν σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας μέ τὴ Μητρόπολιν Κιέβου.

Βεβαίως, οἱ ἀνακλήσεις σχετικῶν Συνοδικῶν Πράξεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως ἄλλωστε καί ἡ ἔκδοσίς τους, ἦσαν πάντοτε εὐεργετικὲς γιὰ τίς ἐμπερίστατες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, ὅπως λ.χ. ἡ πρόθυμη ἀπόδοσις τοῦ πατριαρχικοῦ του δικαιώματος στή μεγάλη Ἐπαρχία Ἑλλησπόντου τῆς Μ. Ἀσίας στὸν Ἀρχιεπίσκοπον, τὴν Ἱεραρχίαν, τόν ἱ. Κληρὸν καί τόν λαόν τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου γιὰ νὰ μὴν ἀποδυναμωθῇ ἢ ἀμφισβητηθῇ ἡ αὐτοκεφαλία της, ἡ ὁποία ὁμως ἀνακλήθηκε τελικῶς, ὅταν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπιστροφή τους στὴν Κύπρον (καν. 39 τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, 691). Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ἡ Συνοδικὴ Πράξις τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου Δ' στὴν πρώτη πατριαρχία του (1671-73), γιὰ τὴν παραχώρησιν στὸν ἀρχιεπίσκοπον Σινᾶ ὅλων τῶν προνομίων τῶν αὐτοκεφάλων ἀρχιεπισκόπων Κύπρου καί Ἀχρίδος (Μίτρα, Μακαριώτατος κ.ἄ.), ἀνακλήθηκε ὡς ἀντικανονικὴ ἀπὸ τόν διάδοχόν του Ἰάκωβον στὴν τρίτην Πατριαρχίαν του (1687-88) μέ μία νέα Συνοδικὴ Πράξις (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἑγγραφα., III, 194-195).

Ἀνάλογον εἶναι καί ἡ περίπτωση τοῦ αἰτήματος τοῦ ἐμπεριστάτου ἀπὸ τὴν ἀθέμιτην

δράση τῆς παπικῆς Οὐνίας Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας Σιλβέστρου (1724-66) πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχῃ Σαμουήλ Χαντζερῇ νά ἐντάξῃ προσωρινῶς τὴ μεγάλη Μητρόπολη Χαλεπίου τῆς Συρίας στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ νά ἐξουδετερωθῇ ἡ ἐπιρροή τοῦ λατινοφίλου ἱατροῦ τοῦ Σουλτάνου ὑπὲρ τῆς παπικῆς Οὐνίας. Βεβαίως, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, παρὰ τίς εὐλογεῖς ἀρχικὲς κανονικὲς ἐπιφυλάξεις του, ἀποδέχθηκε μέ Συνοδική Πράξη πρὸς καιρὸν τό αἶτημα, χειροτόνησε δέ μητροπολίτη Χαλεπίου τὸν πρωτοσύγκελλό του Φιλήμονα, ὁ ὁποῖος διαδέχθηκε τὸν Σίλβεστρο στὸν Πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Ἀντιοχείας (1766-67) καί ἐπανέφερε τὴν μητρόπολη Χαλεπίου στὴν κανονικὴ δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ἀλλ' ὅμως διατήρησε στὴν μητρόπολη τό «Μνημόσυνον» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ, ὥστε νά ἔχῃ τό κανονικὸ δικαίωμα νά παρεμβαίνει στὴν Ὑψηλὴ Πύλη γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση τῆς προκλητικῆς δράσεως τῆς παπικῆς Οὐνίας (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἑγγραφα, II, 207-210. Β. Ι. Φειδᾶ, Ἑκκλ. Ἱστορία, III, 164).

Εἶναι λοιπὸν προφανές ὅτι τὰ μέν καθοριζόμενα μέ Πατριαρχικὸ καί Συνοδικὸ Τόμο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κανονικά ἐδαφικά ὅρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τῶν νεωτέρων Πατριαρχείων καί τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, μέ τὴ συναίνεση μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῶν ἄλλων πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι δυνατόν νά μεταβληθοῦν ἢ καί νά ἐπεκταθοῦν μόνο μέ τὴν ἔκδοση ἐνός σχετικοῦ Πατριαρχικοῦ καί Συνοδικοῦ Τόμου ἢ μιᾶς σαφοῦς Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Πράξεως, ἥτοι χωρὶς ρητοὺς περιοριστικούς κανονικοὺς ἢ συμβατικοὺς ὅρους γιὰ τὸν ἀνακαθορισμὸ τῶν νέων κανονικῶν ὁρίων τοῦ συγκεκριμένου Πατριαρχείου ἢ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

Ἀντιθέτως, οἱ ὑπὸ συγκεκριμένους πάντοτε ὅρους καθοριζόμενες σέ μία Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περιστασιακὲς δικαιοδοσιακὲς ἢ ποιμαντικὲς ρυθμίσεις, οἱ ὁποῖες περιγράφονται σαφῶς στὴ Συνοδική Πράξη, ὅπως στὴ Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' γιὰ τὴ Μητρόπολη Κιέβου (1686), εἶναι δυνατόν νά ἀνακληθοῦν μέ μία νέα Συνοδική Πράξη ἀπὸ τὴν Ἀγία καί Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἥτοι ἀφ' ἐνός μὲν ἂν δέν τηρήθηκαν οἱ ἀναφερόμενοι σέ αὐτὴ συμβατικοὶ ὅροι ἀπὸ τὴν εὐνοούμενη μέ τίς περιστασιακὲς αὐτὲς ρυθμίσεις αὐτοκέφαλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀφ' ἑτέρου δέ ἂν ἐξέλειπαν πλέον οἱ προκαλέσαντες τίς προσωρινὲς αὐτὲς ρυθμίσεις λόγοι, ὅπως λ.χ. στό σύγχρονο ζήτημα τῆς αὐτοκεφαλίας τῆς μεγάλης Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς ἀνεξάρτητης Δημοκρατίας τῆς Οὐκρανίας.

Ἄλλωστε, ὅλα τὰ νεώτερα Πατριαρχεῖα καί οἱ αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίαι ἀποσπᾶσθῃκαν ἀπὸ τὴν κανονικὴ δικαιοδοσία τῆς κοινῆς Μητρός Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μέ ἀντιστοίχους Πατριαρχικοὺς καί Συνοδικοὺς

Τόμους και μέ σαφή πάντοτε τήν περιγραφή τῶν ἐδαφικῶν ὁρίων και τῶν καθιερωμένων ὅρων τῆς κανονικῆς τους δικαιοδοσίας στά ἐδαφικά ὅρια τῆς κυριαρχίας τῶν νεοσυστάτων κρατῶν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν κατά τούς νεωτέρους χρόνους. Στό νέο αὐτό πλαίσιο, ὁποιαδήποτε μεταβολή τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας τῶν νεοσυστάτων κρατῶν προκαλοῦσε και προκαλεῖ πάντοτε σοβαρές δικαιοδοσιακές ἀξιώσεις ἤ συγχύσεις, οἱ ὁποῖες ἀντιμετωπίσθηκαν κανονικῶς ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὄχι μόνο μέ Πατριαρχικές και Συνοδικές Πράξεις, ἀλλά και μέ σαφῶς εὐεργετική πάντοτε διάθεση πρός τίς νέες αὐτοκέφαλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες και ὑπό συγκεκριμένους πάντοτε ὅρους γιά τήν ἄρρηκτη πνευματική σχέση τους μέ τή Μητέρα Ἐκκλησία.

Βεβαίως οἱ εὐεργετικές Συνοδικές Πράξεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἦσαν πάντοτε ὄχι μόνο ἀνιδιοτελεῖς, ἀλλά και μέ μία πρόθυμη θυσία τῶν δικαιοδοσιακῶν του δικαιωμάτων, ὅπως λ.χ. α) στήν ὀρθή ἀντιμετώπιση τῆς ὑπαγωγῆς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ἀπό τή Συνθήκη τοῦ Βερολίνου (1878), οἱ ὁποῖες, καίτοι εἶχαν παραχωρηθῇ στήν κυριαρχία τῆς Αὐστρίας, ὑπήχθησαν στήν ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τό ὁποῖο στόν συνταχθέντα Κανονισμόν (1880) τίς χαρακτήρισε Σερβική Ἐκκλησία και ἐπέβαλε σέ αὐτές τή σερβική σημαία ὡς τό κοινό σύμβολο τῆς ἐνότητος τοῦ σερβικοῦ ἔθνους ὑπό τόν μητροπολίτη Βελιγραδίου, ἀφοῦ ἦταν ἀναγκαῖα γιά τήν ἐνίσχυση και τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, β) στήν ἄνευ κανονικῶς ὅρων πλήρη και ὀριστική παραχώρηση τῶν ἐπαρχιῶν τῶν Ἰονίων Νήσων (1866) και τῶν ἐπαρχιῶν Ἡπείρου και Θεσσαλίας (1882) γιά τήν ἐνίσχυση τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητος τῆς αὐτοκέφαλῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γ) στήν ὑπό συγκεκριμένους κανονικούς και συμβατικούς ὅρους συνοδική ἀπόφαση ἀναθέσεως τῆς ἐπιτροπικῆς διοικήσεως τῶν προσαρτηθεισῶν στήν κυριαρχία τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας και τῶν Νήσων τοῦ Β. Αἰγαίου, τῶν λεγομένων «Νέων Χωρῶν», γιά τήν κάλυψη τῶν πολλαπλῶν διοικητικῶν και ποιμαντικῶν ἀναγκῶν (1928) κ.ἄ.

Συνεπῶς, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὀφείλει νά ἐφαρμόση και στό Οὐκρανικό ζήτημα τά καθιερωμένα αὐτά διαχρονικά κανονικά κριτήρια τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ὄχι μόνο γιά τήν πρόληψη, ἀλλά και γιά τή θεραπεία τῶν ἀπειλουσῶν και αὐτή ἀκόμη τήν ὑπόσταση τῆς σημαντικῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας δικαιοδοσιακῶν συγχύσεων ἤ ἀξιώσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀνέλαβε ὀφειλετικῶς, ὡς διαχρονικός φύλακας και ἐγγυητής τῆς κανονικῆς τάξεως στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, νά ἀντιμετωπίσῃ ἀνιδιοτελῶς και μέ ἀμιγῶς ἐκκλησιαστικά κριτήρια τό χρονίζον ζήτημα τῆς δεινῶς δοκιμαζομένης Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, «ἵνα μή τό κακόν χειρόν γένηται». Ἄλλωστε, εἶναι κανονικῶς και ἐκκλησιαστικῶς

άδιανόητο νά ανακηρύσσονται προθύμως αυτόκέφαλες Έκκλησίες μέ μέλη μόνο όρισμένες χιλιάδες πιστών καί νά μήν ανακηρύσσεται αυτόκέφαλη ή μεγάλη Έκκλησία τής Ούκρανίας, μέ 40 περίπου έκατομμύρια εύλαβών πιστών, έπειδή άντιδρά τό Πατριαρχείο Μόσχας δι'οίκειαν φιλονικίαν ή ιδιοτέλειαν.

Βεβαίως, τό Πατριαρχείο Μόσχας άγωνίζεται επί πέντε αιώνες νά έπιβάλη βιαίως καί μέ καθαρώς πολιτικά ή έθνοφυλετικά κριτήρια τήν άντικανονική άξίωσή του για τήν ύπαγωγή τής Έκκλησίας τής Ούκρανίας στή δυναστική δικαιοδοσία του, γι' αυτό ή έκκλησιαστική Ίεραρχία, ό ι. Κλήρος καί ό εύλαβής λαός τής Ούκρανίας άρνήθηκαν πάντοτε νά δεχθούν τήν έξάρτηση αυτή. Άλλωστε, οι Ούκρανοι γνωρίζουν «πώς» καί «γιατί» οι άνατολικές έπαρχίες τής Ούκρανίας άναγκάσθηκαν νά γίνουν ρωσσόφωνοι καί άπειλούν σήμερα τήν έσωτερική ένότητα τής Ούκρανίας, όπως συνέβη καί μέ τή βίαιη προσπάθεια έκρωσσιζμοϋ τοϋ εύλαβοϋς λαοϋ τής Όρθοδόξου Έκκλησίας τής Γεωργίας για νά καταστή δυνατή ή προσάρτησή της στή ρωσική αυτόκρατορία (1811), γι' αυτό, άμέσως μετά τήν έπιβολή τοϋ σοβιετικοϋ καθεστῶτος, άποκατέστησε αυτόδικαίως τήν έκκλησιαστική της άνεξαρτησία από τό Πατριαρχείο Μόσχας (1917). Τό αυτό συνέβη καί στήν Όρθόδοξη Έκκλησία τής Πολωνίας κατά τήν περίοδο τής δυναστικής προστασίας τής τσαρικής Ρωσίας μέ τούς τρεῖς διαμελισμούς τής Πολωνίας (1772, 1793, 1795) καί μέ τήν ύπαγωγή της σέ ρώσσους άρχιερεῖς, μέχρι τήν άνακήρυξη τής αυτόκεφαλίας της μέ «Τόμον» τοϋ Οίκουμενικοϋ Πατριαρχείου (1924) κ.ά.

Ύπό τήν προοπτική αυτή, ή Όρθόδοξη Έκκλησία Ούκρανίας έχει δῆθεν σήμερα, όπως δηλώνουν καί οι θεολογικοί σύμβουλοι τοϋ Πατριαρχείου Μόσχας, μία έκκλησιαστική αυτόνομία καί μία έσωτερική διοικητική άνεξαρτησία, κατ'άναφοράν όμως προς τό Πατριαρχείο Μόσχας, για νά ίσχυρισθοϋν άφελῶς ότι δῆθεν δέν εῖναι άναγκαία ή άνακήρυξη τής Αυτόκεφαλίας τής Έκκλησίας Ούκρανίας. Βεβαίως, ή ιδιότυπη αυτή έπαχθής άνεξαρτησία κατοχυρώνεται μέ τόν Καταστατικό Χάρτη της, άφοϋ ή Ι. Σύνοδος τής Έκκλησίας τής Ούκρανίας εκλέγει καί χειροτονεί ὄχι μόνο ὄλους τούς άρχιερεῖς τής Ούκρανίας, αλλά καί τόν Προκαθήμενό της Μητροπολίτη Κιέβου καί πάσης Ούκρανίας. Έν τούτοις, τό αυτό καθεστῶς τής έπαχθοϋς άνεξαρτησίας τής Έκκλησίας Ούκρανίας σχετικοποιείται καί άποδυναμώνεται από τήν άντικανονική άξίωση τοϋ Πατριαρχείου Μόσχας νά εῖναι ό Μητροπολίτης Κιέβου τακτικό μέλος καί τής Ι. Συνόδου τοϋ Πατριαρχείου Μόσχας, για νά εκφράζεται προφανῶς ή άυθαίρετη άξίωση τής πλήρους ύπαγωγῆς της στήν κανονική του δικαιοδοσία.

Ύπό τό πνεϋμα αυτό, τό Πατριαρχείο Μόσχας άντιτίθεται άυθαιρέτως καί μέ προφανῶς πλασματικά προσχήματα στό κανονικό δικαίωμα τής Όρθοδόξου

Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας νά ἀποκτήσῃ τήν ἐκκλησιαστική της αὐτοκεφαλία, καίτοι ἡ ἀντίθεση αὐτή καθιστᾷ ὀξύτερες τίς ἤδη ἐπικίνδυνες ἀντιθέσεις στίς σχέσεις τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Συνεπῶς, ἡ μόνη πλέον κανονική ὁδός γιά τήν ὀριστική ἐκτόνωση τῶν μακραιώνων καί ἀδιαλλάκτων ὀξυτάτων ἀντιθέσεων τους εἶναι ἡ ἄμεση ἀνακήρυξη τῆς αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, ἡ ὁποία θά ἱκανοποιήσῃ ἕνα ἐπίμονο καί δίκαιο αἶτημα τῆς μεγάλης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Ἄλλωστε, ἡ λύση αὐτή θά εἶναι ἐπωφελής καί γιά τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἀφοῦ ἡ αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας θά ἐπιστεφθῇ τελικῶς μέ τήν ἄμεση ἐνίσχυση τόσο τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητας τοῦ διεσπασμένου σώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, ὅσο καί τῶν διμερῶν ἀδελφικῶν ἐκκλησιαστικῶν τους σχέσεων.

Β'. ΤΟ ΕΚΚΛΗΤΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΘΡΟΝΟΝ

α'. Ἡ καθιέρωση τοῦ κανονικοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἐκκληίου

Ἡ αὐθαίρετη, ἀβασίμη καί προφανῶς ἐσφαλμένη ἀμφισβήτηση ἀπό τούς θεολογικούς συμβούλους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας τόσο στή σύνταξη τοῦ «Ἀνακοινωθέντος» τῆς Ρωσικῆς Συνόδου γιά τή διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μέ τό Οἰκουμενικό πατριαρχεῖο στηρίχθηκε ἀφελῶς ἢ σκοπίμως σέ μία προφανῇ διπλῇ σύγχυση κανονικῶν ἀρχῶν καί κριτηρίων γιά νά πλήξῃ τό κανονικό δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά δεχθῇ τό Ἐκκλητον τοῦ καθαιρεθέντος ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας Μητροπολίτη Κιέβου Φιλαρέτου Ντενισένκο καί νά τόν ἀποκαταστήσῃ στήν ἐκκλησιαστική κοινωνία. Ἡ σύγχυση ὅμως αὐτή εἶναι διπλῇ, ἀφ' ἑνός μέν γιατί ὑποστηρίζεται αὐθαιρέτως ἢ ἀκρίτως, ὅτι δῆθεν «ὁ Οἰκουμενικός πατριάρχης οὐδέποτε εἶχε ἢ ἄσκησε τό δικαίωμα νά δέχεται τό Ἐκκλησον καί ἀπό τά ἄλλα Πατριαρχεῖα», ἥτοι καί ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἀφ' ἑτέρου δέ γιατί ἰσχυρίζονται ἐσφαλμένως, μέ τήν πλασματική μάλιστα μέθοδο τῆς λήψεως τοῦ ζητουμένου, ὅτι δῆθεν μέ τή Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Διονυσίου Δ' (1686) «ἡ Ἐκκλησία Οὐκρανίας ἐντάχθηκε πλήρως καί ὀριστικῶς» στή δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καίτοι ἡ Μητρόπολη Κιέβου καί πάσης Ρωσίας παρέμεινε πάντοτε, ὅπως εἶδαμε, ἐξαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Β.Ι.Φειδᾶ, Ἐκκλ. Ἱστορία, III, 613-614).

Ὑπό ὁποιαδήποτε ὅμως ἀπό τίς δύο αὐτές προσεγγίσεις, ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ κανονικοῦ δικαιώματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἶναι προφανῶς ἀβάσιμη καί ὅπωςδήποτε ἐσφαλμένη, καίτοι, ὅπως θά δοῦμε, χρησιμοποιεῖται ἀκρίτως γιά τήν ὑποστήριξή της μία μεμονωμένη καί ἀσαφής ἢ ἀμφίσημη μαρτυρία τοῦ ἐγκρίτου βυζαντινοῦ κανονολόγου Ἰω. Ζωναρά (ΙΒ' αἰ.). Πράγματι, ἡ μαρτυρία αὐτή τοῦ Ἰω. Ζωναρά θεωρήθηκε ὅτι δῆθεν ἀπαγορεύει στόν Οἰκουμενικό θρόνο τήν ἀποδοχή Ἐκκληίου ἀπό ἄλλο Πατριαρχικό θρόνο, μέ βάση τούς σχετικούς

κανόνες 9 και 17 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (451), καίτοι ὁ ἔγκριτος κανονολόγος γνώριζε καλῶς τόσο τήν ἰσχύουσα ἀντίθετη κανονική παράδοση καί ἐκκλησιαστική πράξη, ὅσο καί τή νομοθετική κατοχύρωση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ στόν συνταχθέντα ἀπό τόν ἱ. Φώτιο τρίτο Τίτλο τῆς Ἐπαναγωγῆς (παρ. 9-10). Ὡστόσο, ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Ἰω. Ζωναρά περιορίζεται σέ μία μονοσήμαντη γραμματική ἐρμηνεία τοῦ ὅρου «ἐξάρχος τῆς διοικήσεως» τῶν δύο κανόνων κατά τόν Δ' αἰώνα, ἥτοι πρίν ἀπό τήν εἰσαγωγή τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος μέ τόν κανόνα 28 τῆς αὐτῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος προσέδωσε μία εἰδικότερη προοπτική στά ἐξαιρετικά «πρεσβεία τιμῆς» τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως στό πλαίσιο τοῦ κανονικοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν.

Βεβαίως, ὁ Ἰω. Ζωναράς στόν σχολιασμό τοῦ κανόνα 9 περιγράφει ἀπλῶς τίς ἤδη ὑφιστάμενες γνωστές διαφωνίες μεταξύ τῶν κανονολόγων ὡς πρός τήν ἔννοια τοῦ ὅρου «ἐξάρχος τῆς Διοικήσεως», στήν κρίση τοῦ ὁποῖου τίθεται ὁποιαδήποτε ἀντιδικία ἐπισκόπου μέ τόν μητροπολίτη τῆς ἐπαρχίας, σέ περίπτωση δέ παραπομπῆς τῆς ἀντιδικίας στή Μείζονα Σύνοδο τῆς Διοικήσεως, τότε δύνανται νά προσφεύγουν καί στόν «τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον». Ἄλλωστε, ὁ Ἰω. Ζωναράς γνώριζε τίς ὑφιστάμενες διαφωνίες, ἥτοι ὅτι «ἐξάρχους δέ τῶν διοικήσεων τούς πατριάρχας εἶναι φασίν, ἄλλοι δέ μητροπολίτας», γι' αὐτό ὑποσχέθηκε μία σαφέστερη ἀνάλυση στόν κανόνα 17 τῆς αὐτῆς Συνόδου (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 237-238). Ὡστόσο, στόν σχολιασμό τοῦ κανόνα 17 ἀναπτύσσει ἐκτενέστερα τίς διαφωνίες του γιά τόν τίτλο τοῦ «ἐξάρχου», ἀλλά δέν δίνει μία σαφῆ κανονική ἀπάντηση στό ζήτημα τῆς ἀσκήσεως τοῦ Ἐκκληίου στόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τούς ἄλλους Πατριαρχικούς θρόνους. Πράγματι, ἐνῶ τόνιζε ρητῶς, ὅτι «ὅτε ἐπίσκοπος κατά μητροπολίτου αὐτοῦ δίκην ἔχει, τότε τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτρέπει τό δικαστήριον. Οὐ πάντων δέ τῶν μητροπολιτῶν πάντως ὁ Κωνσταντινουπόλεως καθιεῖται δικαστής, ἀλλά τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ. Οὐ γάρ δὴ καί τούς τῆς Συρίας μητροπολίτας, ἢ τούς τῆς Παλαιστίνης καί Φοινίκης, ἢ τούς τῆς Αἰγύπτου ἄκοντας ἐλκύσει δικάσασθαι παρ' αὐτῷ...» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 259-260).

Ἡ ἐρμηνεία ὅμως αὕτη τοῦ Ἰω. Ζωναρά, τήν ὁποία ἀπορρίπτουν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔγκριτοι βυζαντινοί κανονολόγοι, ἥτοι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Θεόδωρος Βαλσαμών καί ὁ διαπρεπής νομομαθής Ἀλέξιος Ἀριστηνός, χρησιμοποιήθηκε ἀπό τούς θεολογικούς συμβούλους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας γιά νά ὑποστηριχθῇ ἀκρίτως, ὅτι ὁ Ἰω. Ζωναράς ἀπέρριπτε δῆθεν ρητῶς καί κατηγορηματικῶς τό δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά δέχεται προσφυγές Ἐκκληίου ἀπό ἀρχιερεῖς τῶν ἄλλων Πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς. Ὡστόσο, στό παρατεθέν κείμενο ἀποκλείεται σαφῶς ἡ κρίση τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μόνο γιά τούς «ἄκοντας» ἀρχιερεῖς, ἥτοι γιά τούς μή

προσφεύγοντες σέ αυτό μέ τήν άσκηση Έκκληΐτου άρχιερεΐς άλλου Πατριαρχικοϋ θρόνου. Συνεπώς, όταν άσκηθῇ προσφυγή Έκκληΐτου στόν Οΐκουμενικό θρόνο από «έκόντας» άρχιερεΐς άλλου Πατριαρχικοϋ θρόνου, ό Οΐκουμενικός Πατριάρχης, ώς έχων τό πρωτεΐον τιμῆς μεταξύ τών άλλων πατριαρχών τῆς Άνατολῆς, έχει αϋτονόητη τήν κανονική ύποχρέωση νά έπιληφθῇ τῆς ύποθέσεως.

Ύπό τό πνεϋμα αϋτό, οί έγκριτοι βυζαντινοί κανονολόγοι τοϋ ΙΒ΄ αΐώνα Θεόδωρος Βαλαμών καί Άλέξιος Άριστηνός δέν συμφωνοϋσαν, όπως θά δοϋμε, μέ τήν αντίθετη πρός τήν καθιερωμένη έκκλησιαστική πράξη άσαφή ἢ άμφίσημη μαρτυρία τοϋ Ίω. Ζωναρά. Άλλωστε, ἡ προβαλλόμενη στους κανόνες 9 καί 17 τῆς Δ΄ Οΐκουμενικῆς συνόδου κανονική δυνατότητα άσκήσεως Έκκληΐτου στόν «έξαρχο τῆς Διοικήσεως» ἢ στόν «τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον» δέν εΐσάγεται μέ τούς κανόνες αϋτούς, άφοϋ άπορρέει από τόν ἤδη κατοχυροϋντα τά έξαιρετικά «πρεσβεΐα τιμῆς» τοϋ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, άμέσως μετά τόν θρόνο τῆς Ρώμης, κανόνα 3 τῆς Β΄ Οΐκουμενικῆς συνόδου (381) καί όχι βεβαίως από τούς κανόνες 9 καί 17 τῆς Δ΄ Οΐκουμενικῆς συνόδου (451).

Πράγματι, άμέσως μετά τή Β΄ Οΐκουμενική σύνοδο (381) ό πρόεδρος αϋτῆς άρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριος, καίτοι δέν εΐχε δική του Σύνοδο έπισκόπων, άποδέχθηκε τό Ήκκλητον τών έπισκόπων Άγαπίου καί Βαγαδίου τῆς έπισκοπῆς Βόστρων τῆς Άραβίας γιά τήν καθαίρεση τοϋ Βαγαδίου μόνο ύπό δύο έπισκόπων. Έπομένως, συγκάλεσε σέ μία μεγάλη Ένδημοϋσα σύνοδο (394) όλους τούς έξέχοντες άρχιεπισκόπους τῆς Άνατολῆς (Θεόφιλο Άλεξανδρείας, Φλαβιανό Άντιοχείας, Έλλάδιο Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας καί πολλούς άλλους έγκρίτους Μητροπολίτες) γιά τή λήψη μιᾶς κοινῆς καί όριστικῆς γιά τό θέμα κανονικῆς άποφάσεως.

Ύπό τό αϋτό πνεϋμα, ό διάδοχός του Ίωάννης ό Χρυσόστομος άποδεχόταν όχι μόνο τό Ήκκλητον τών διωκομένων από τόν άρχιεπίσκοπο Άλεξανδρείας μοναχών («Μακρών άδελφών»), αλλά καί πλῆθος προσφυγών από τίς Μητροπόλεις τών διοικήσεων Άσίας καί Θράκης γιά τίς στασιαζόμενες εκλογές, χειροτονίες ἢ κρίσεις άρχιερέων. Όστόσο, ό αϋτοκράτορας Θεοδόσιος Β΄ (408-450), μέ τό περιληφθέν στόν Θεοδοσιανό Κώδικα (Codex Theodosianus) Διάταγμά του πρός τόν Έπαρχο τοϋ Ίλλυρικοϋ (Praefectus Praetorio per Illyricum, 421), όρισε, ότι όλες οί διαμφισβητούμενες εκκλησιαστικές ύποθέσεις στίς έπαρχίες τών Διοικήσεων τοϋ Ίλλυρικοϋ θά ύπόκεινται στόν έλεγχο καί τήν κρίση τοϋ άρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Συνεπώς, ἡ άναγνώριση από τήν Δ΄ Οΐκουμενική σύνοδο (451) μέ τόν κανόνα 28 τόσο τών «ΐσων πρεσβεΐων» τών θρόνων τῆς Πρεσβυτέρας καί τῆς Νέας Ρώμης, όσο καί εϋρυτάτης δικαιοδοσίας τῆς Νέας Ρώμης στίς ρωμαϊκές Διοικήσεις Άσίας,

Πόντου καί Θράκης, μέ τήν επέκτασή της καί στά λεγόμενα «βαρβαρικά μέρη ἢ ἔθνη», κατέστη πλέον ἀδιαμφισβήτητο τό ἤδη ἀσκούμενο κανονικό δικαίωμα νά δέχεται τό Ἑκκλητον ὄχι μόνο ἀπό ἀρχιερεῖς τῶν ἄλλων Πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως λ.χ. γιά τήν καταδίκη τοῦ ἤδη καθηρημένου Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σεβήρου καί τῶν ὁμοφρόνων του ἀπό τή συγκληθείσα, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ, μεγάλη Ἐνδημούσα Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (536), ἀλλά καί ἀπό τούς ἰδίους τούς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως λ.χ. τό Ἑκκλητον τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Γρηγορίου Α' (570-596) στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἰωάννη Δ' τόν Νηστευτή (582-595) γιά νά συγκαλέσῃ μία μεγάλη Ἐνδημούσα Σύνοδο καί νά ἐλέγξῃ τίς ἐναντίον του ἀβάσιμες κατηγορίες γιά ἀντικανονικές ἢ ἐγκληματικές πράξεις (588).

Εἶναι λοιπόν εὐνόητο ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ρώμης, ἐπειδή εἶχε συνοδικῶς κατοχυρωμένα «ἴσα πρεσβεῖα» μέ τόν Πάπα τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, προσεφωνεῖτο, ἀμέσως μετά τή Δ' Οἰκουμενική σύνοδο (451), ὡς «Οἰκουμενικός», ἥτοι ὅπως καί ὁ Πάπας Ρώμης. Συνεπῶς, εἶχε ὅλα τά κανονικά προνόμια τοῦ Πρώτου θρόνου (Prima sedes) στίς σχέσεις τους τόσο μέ τόν Παπικό θρόνο, ὅσο καί μέ τούς ἄλλους Πατριαρχικούς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐμπερίστατοι ὑπό τήν ἐπαχθῇ ἀραβική κυριαρχία καί δέν εἶχαν τήν ἐλευθερία γιά μία ἐνεργότερη συμμετοχή στή συνοδική ἀντιμετώπιση σοβαρῶν ἐκκλησιαστικῶν κρίσεων. Ὑπό τήν ἔννοια αὕτη, ἡ Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδος (787) ἀποφάσισε, ὅτι μία Μεγάλη Σύνοδος γιά νά εἶναι Οἰκουμενική πρέπει νά ἔχῃ ἀπαραιτήτως ὡς «συνεργούς», παρόντες ἢ ἐκπροσωπούμενους, τούς Πατριάρχες Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως καί «συμφρονοῦντας» τούς ἐμπεριστάτους Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων (Mansi, XIII, 208- 209).

Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἐγίνε ὁμοφώνως ἀποδεκτή, στή συγκληθείσα ὑπό τήν προεδρία τοῦ ἱ. Φωτίου Μείζονα Σύνοδο τῆς Ἀγίας Σοφίας (879-880), ἡ πρόταση τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων γιά τόν κανόνα 1 τῆς Συνόδου, κατά τόν ὁποῖο ὁποιαδήποτε καταδικαστική ἀπόφαση τοῦ Πάπα στή Δύση νά γίνεται ἀμέσως δεκτή καί ἀπό τόν Οἰκουμενικό πατριάρχη, ὅπως καί ὁποιαδήποτε δική του καταδικαστική ἀπόφαση στήν Ἀνατολή νά γίνεται δεκτή καί ἀπό τόν Πάπα Ρώμης (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 705). Ὑπό τό αὐτό πνεῦμα, ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Θεόδωρος Βαλσαμών, στόν σχολιασμό τοῦ κανόνα 3 τῆς Συνόδου (343) γιά τό ἔκκλητον στόν Πάπα Ρώμης, τονίζει ὀρθῶς, ὅτι «τά μέντοι ὀρισθέντα περί τοῦ Πάπα ἐκκληπτέον καί εἰς τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, διά τό ἐπί πᾶσιν ὁμοίως καί τοῦτον τῷ Πάπα τιμηθῆναι ἀπό διαφόρων κανόνων» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, III, 237).

Ὁ ἱ. Φώτιος, συντάκτης τῶν Τίτλων II καί III «Περί Βασιλέως καί Περί Πατριάρχου»

τῆς «Ἐπαναγωγῆς» ἢ «Εἰσαγωγῆς τοῦ Νόμου», τονίζει ἰδιαιτέρως στὸν τρίτο Τίτλο τὸ ἤδη καθιερωμένο στὴν κανονικὴ παράδοση καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ πράξη ἀποκλειστικὸ κανονικὸ δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου νὰ δέχεται τὸ Ἐκκλητον καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς. Πράγματι, κατὰ τὸν τρίτο Τίτλο τῆς Ἐπαγωγῆς, «ὁ Κωνσταντινουπόλεως θρόνος, ἐπικυρωθεὶς ταῖς Συνοδικαῖς ψήφοις, Πρῶτος ἀνερρήθη, αἷς οἱ θεῖοι κατακολουθοῦντες νόμοι καὶ τάς ὑπὸ τοὺς ἐτέρους θρόνους (=Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων) γινομένας ἀμφισβητήσεις ὑπὸ τὴν ἐκείνου (Κωνσταντινουπόλεως) προστάττουσιν ἀναφέρεσθαι διάγνωσιν καὶ κρίσιν», γι' αὐτὸ «τῷ Κωνσταντινουπόλεως Προέδρῳ ἔξεστι καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων (=Πατριαρχικῶν) θρόνων ἐνορίαις...Σταυροπήγια διδόναι...» (Περὶ Πατριάρχου III, 9-10).

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ὁ ἔγκριτος νομομαθὴς καὶ κανονολόγος τοῦ ΙΒ' αἰῶνα Ἀλέξιος Ἀριστηνός, στὸν σχολιασμὸ τοῦ κανόνα 9 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (451), τονίζει σαφῶς, ὅτι «ἐπίσκοπος ἢ κληρικός, εἰ κατὰ μητροπολίτου ἔχει τινὰ ὑπόθεσιν, ἢ παρὰ τῷ Ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἦτοι τῷ Πατριάρχῃ, ὑφ' ὃν τελοῦσιν οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων μητροπολῖται, δικάζεσθαι, ἢ παρὰ τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ προνόμιον οὐδενὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν ἐδόθη, οὔτε ἀπὸ τῶν κανόνων, οὔτε ἀπὸ τῶν νόμων, τὸ δικάζεσθαι μητροπολίτην τελοῦντα ὑφ' ἑτερον Πατριάρχην, παρὰ Πατριάρχῃ ἐτέρῳ, εἰ μὴ μόνῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 240).

Συνεπῶς, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἐπειδὴ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δέχεται τὸ Ἐκκλητον καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρῇ Σταυροπήγια καὶ στοὺς ἄλλους Πατριαρχικοὺς θρόνους. Ἄλλωστε, μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ ΙΑ' αἰῶνα (1054), οἱ παρεπιδημοῦντες στὴν Κωνσταντινούπολη ἐμπερίστατοι Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς προσεκαλοῦντο καὶ συμμετεῖχαν στὶς Μείζονες Ἐνδημοῦσες Συνόδους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅταν ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθοῦν σοβαρὰ ζητήματα πίστεως ἢ κανονικῆς τάξεως. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὕτη, ὁ ἔγκριτος κανονολόγος καὶ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Θεόδωρος Βαλαμῶν (1185-1199), στὸν σχολιασμὸ τοῦ κανόνα 6 τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου (381), ἀντικρούει τοὺς ἀμφισβητοῦντες τὸ οἰκουμενικὸ κῦρος τῆς Πατριαρχικῆς συνόδου τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τονίζει δέ ρητῶς, «ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος, κἂν Οἰκουμενικὴ Σύνοδος οὐκ ἐστίν, ὡς μὴ παρρησιαζόντων καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν, ἀλλὰ μείζων ἐστὶ πασῶν τῶν Συνόδων, καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ταύτης Οἰκουμενικός Πατριάρχης καλεῖται» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 186).

Βεβαίως, στὴν Πατριαρχικὴ σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στὴν ὁποία

παρίσταντο ἢ ἐξεπροσωποῦντο οἱ προσκαλούμενοι ἢ παρεπιδημοῦντες στήν Κωνσταντινούπολη ἐμπερίστατοι Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς ἦταν αὐξημένο ἢ ἀδιαμφισβήτητο τό κύρος τῶν ἀποφάσεων της, ἀφοῦ ἔγιναν δεκτές ἢ εἶχαν τή συναίνεση τῆς «τετρακτύος» τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν. Ἡ καθιερωμένη αὐτή κανονική παράδοση ἐφαρμόσθηκε γενικῶς κατά τούς χαλεπούς καιρούς τῆς μεταβυζαντικῆς περιόδου, ὑπό τήν Προεδρία πάντοτε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, γιά τή συνοδική ἀντιμετώπιση τῶν ἀπειλούντων τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας σοβαρῶν ζητημάτων πίστεως ἢ κανονικῆς τάξεως. Πράγματι, Μείζονες Ἐνδημοῦσες Σύνοδοι συγκλήθηκαν λ.χ. γιά τήν ἀποκήρυξη τῆς ἐνωτικῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1484), γιά τήν ἐπικύρωση τῆς ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄ νά ἀνακηρύξη μέ «Πατριαρχικόν Χρυσόβουλλον» τή Μητρόπολη Μόσχας σέ Πατριαρχεῖο (1590, 1593), γιά τήν καταδίκη τῆς ἀποδιδομένης στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρι καλβινικῆς Ὁμολογίας πίστεως (1638, 1642, 1672, 1691), γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ πολυπλόκου Συναϊτικοῦ ζητήματος (1575, 1615, 1645, 1648, 1670), γιά τήν ἀξιολόγηση τοῦ ζητήματος τῶν ἀγγλικανῶν Ἀνωμότων (1718, 1723, 1727), γιά τήν καταδίκη τῶν ἐθνοφυλετικῶν παροξυσμῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας (1872) κ.ἄ.

Συνεπῶς, ἡ ἄσκηση Ἐκκλήτου στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπό ἀρχιερεῖς τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς ἦταν πλέον ἓνα αὐτονόητο κανονικό δικαίωμα, τό ὁποῖο μποροῦσε νά κριθῇ τόσο ἀπό τήν Πατριαρχική Σύνοδο, ὅσο καί ἀπό μία Μείζονα Ἐνδημούσα Σύνοδο, ἀναλόγως πρός τή σοβαρότητα τοῦ παραπεμπομένου ζητήματος ἢ τῶν πιθανῶν ἀνεπιθυμήτων προεκτάσεων ἢ συνεπειῶν γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε, σέ ὅλους τούς Πατριαρχικούς καί Συνοδικούς Τόμους γιά τήν ἀπόδοση τῆς Αὐτοκεφαλίας ἢ τῆς Πατριαρχικῆς ἀξίας σέ μία αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τονίζεται μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση ὅχι μόνο ἡ ἄρρηκτη πνευματική σχέση τους μέ τή Μητέρα Ἐκκλησία, ἀλλά καί ἡ αὐτονόητη μέριμνα ἢ συνδρομή τῆς Μητρός Ἐκκλησίας γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐσωτερικῶν θεολογικῶν, κανονικῶν ἢ ποιμαντικῶν προβλημάτων τους μετά ἀπό σχετική αἵτησή τους.

β΄. Ἡ ἐφαρμογή τοῦ Ἐκκλήτου ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας

Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ὁ Οἰκουμενικός πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ στό «ἐπιτοπίως» ἐπιδοθέν «Πατριαρχικόν Χρυσόβουλλον» (1589), ὅπως καί στό «Συνοδικόν Γράμμα» ἢ «Τόμον» τῆς Μεγάλης Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1590), μέ τή συναίνεση μάλιστα καί τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Πατριάρχης Μόσχας ὅφειλε, «ἵνα ὡς κεφαλὴν καί ἀρχὴν ἔχη αὐτός τόν ἀποστολικόν Θρόνον τῆς τοῦ Κωνσταντίνου πόλεως, ὡς καί οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι».

Ἡ σοβαρή λοιπόν κρίση στίς σχέσεις τοῦ τσάρου Ἀλεξίου μέ τόν Πατριάρχη Μόσχας Νίκωνα (1652-1666) προκάλεσε τήν ὑποβολή μιᾶς σειρᾶς κανονικῶν «Ἑρωτήσεων» στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη γιά νά ἔχη στίς «Ἀποκρίσεις» του τήν κοινή γνώμη τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, ἡ ὁποία ἐκφράσθηκε ὁμοφώνως στόν περίφημο «Τόμον ζητημάτων τινῶν ἀναγκαίων...» (1663).

Σημαντικότερη γιά τό θέμα αὐτό ἦταν ἡ ὁγδόη «Ἑρώτησις»: «Εἰ τῷ Κωνσταντινουπόλει θρόνῳ ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων Ἐκκλησιῶν καί παρ' αὐτοῦ λαμβάνει ἐκάστη ὑπόθεσις ἐκκλησιαστική πέρας». Ἡ ὁμόφωνη «Ἀπόκρισις» τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν ἦταν σαφής: «Τό προνόμιον τοῦτο τῷ πάπα Ρώμης ἦν πρό τοῦ διαραγῆναι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπό ἀλαζονίας καί ἐθελοκακίας, ἥδη δέ διαρραγέντος, αἱ ὑποθέσεις αὗται τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀναφέρονται καί παρ' αὐτοῦ τάς ἀποφάσεις λαμβάνουσιν, ὡς τά ἴσα πρωτεῖα, κατὰ τούς κανόνας (=καν. 4 Σαρδικῆς), ἔχοντος τῆς Παλαιᾶς Ρώμης...». Καί ἐκ τοῦ Βαλσαμῶνος: «Μή εἶναι τά περί τοῦ πάπα ὀρισθέντα ἰδικά τούτου καί μόνου προνόμια, ἀλλ' ἐξακούεσθαι καί εἰς τόν Κωνσταντινουπόλεως, ἥδη δέ ἀπορραγέντος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἀπό τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, μόνον εἰς τόν Οἰκουμενικόν ἀναφέρονται θρόνον. Εἰ δέ συναινοῦσι καί οἱ λοιποί Πατριάρχαι, εἰ τυχόν εἴη μείζων ὑπόθεσις ἀμετάβλητος ἔστι ἡ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις...» (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἐγγραφα, III, 102-103).

Εἶναι λοιπόν προφανές ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὡς ὁ Πρῶτος μεταξύ τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, εἶχε πάντοτε καί ἔχει συνεχῶς τό ἀποκλειστικό καί ἀπαράγραπτο κανονικό δικαίωμα νά δέχεται προσφυγές Ἐκκλήτου ἀπό ὅλους τούς Πατριαρχικούς θρόνους, ἄν ὅμως εἶναι μία «μείζων ἐκκλησιαστική ὑπόθεσις», ὅπως λ.χ. ἡ κρίση ἐνός Πατριάρχη, εἶναι κανονικῶς ὀρθό νά συναινοῦν καί οἱ ἄλλοι Πατριάρχες. Εἶναι λοιπόν εὐνόητο τό αἶτημα τοῦ τσάρου, μέ Ἐπιστολή του πρός τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη (Σεπτ. 1664), ἡ συνοδική κρίση τοῦ παραιτηθέντος Πατριάρχη Μόσχας Νίκωνα νά γίνη μέ τή συναίνεση τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν στή Μόσχα ἀπό μία Μείζονα Σύνοδο (1666) μέ τή συμμετοχή τῶν ἐξουσιοδοτημένων ἀπό τούς Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως καί Ἱεροσολύμων Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Παΐσιου καί Ἀντιοχείας Μακαρίου, τῶν παρόντων ρωμαίων ἐπισκόπων, τῶν μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καί ἐπισκόπων τοῦ Βασιλείου τῆς Μεγάλης Ρωσίας, παρισταμένων δέ 130 ἀρχιμανδριτῶν, ἡγουμένων καί πολλῶν κληρικῶν, γι' αὐτό καί ἡ ληφθεῖσα ἀπόφαση καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχη Νίκωνα ἦταν ὀριστική καί ἀμετάκλητη.

Σημαντική ὅμως εἶναι ἡ ἄσκηση Ἐκκλήτου καί ἀπό τόν Πατριάρχη Μόσχας Ἀδριανό (1690-1700), ὁ ὁποῖος πιεζόταν ἀπό τόν τσάρο Μ. Πέτρο, ἀπό τήν ἡγεσία τῆς Λιθουανίας καί ἀπό τόν μητροπολίτη Κιέβου Βαρλαάμ νά χειροτονήσῃ κατ'

οίκονομίαν τόν λατινόφρονα Διονύσιο στήν ἐπισκοπή Λούτσκ. Ὡστόσο, φοβούμενος τήν προσχώρησή του στά ἀθέμιτα σχέδια τῆς παπικῆς Οὐνίας, ἀρνήθηκε νά συναινέσῃ καί ἔκρινε ἀναγκαία τήν ἄμεση παρέμβαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχη γιά τήν ἀποτροπή της. Συνεπῶς, ὁ Πατριάρχης Μόσχας ἀπευθύνθηκε: «τῷ Παναγιωτάτῳ καί Παμμακαριωτάτῳ αὐθέντῃ καί δεσπότῃ, ἀδελφῷ καί συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος κυρίῳ Καλλινίκῳ, ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ», γιά νά ἀσκήσῃ τό Ἐκκλητον καί νά ζητήσῃ τήν ἄμεση παρέμβασή του.

Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, τόνιζε ὅτι «ὑπό τοιαύτης ἀνάγκης ἡμεῖς ἔχομεν, βιαζόμεθα καί συμπάσχομεν, ἀλλά συγγνώμην καί βουλήν ἐπὶ τοιοῦτον ἔργον, ὡς νεοφανές καί μηδέποτε γενόμενον, ἐν ὑποδείγματι περὶ ἄλλου ὁμοίου μή εὐρεθέν, ἀφ' ἑαυτοῦ δοῦναι οὐκ ἐτολμήσαμεν. Καί γάρ γνωστός ἡμῖν ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὅρος, λέγων οὕτως: ἄνευ Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐδεὶς δύναται τι θρόνος νεωστὶ ἀναβλαστηθέν ἀπόρως ἔχειν ἀποτελέσαι. Διὰ τοῦτο, ἵνα μή πλέον ἐνοχληθῶμεν, ἔχοντες τήν τῶν μεγάλων ἡμῶν μοναρχῶν, τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑπερασπιστῶν, συνευδόκησιν, ἐπέμψαμεν πρὸς τήν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ἵνα, συνοδικῶς καί εὐλόγως ἀνακρίνοντες περὶ τοῦ ἔργου, δικαίαν διάκρισιν ἢ λύσιν, κοινῆς χάριν ὠφελείας καί τῆς Ἐκκλησίας βεβαιότητος, ποιήσητε καί ἐγγράφως ἀποπέμψητε, εἰ δυνατόν ἐστὶ τό τόν ἄνδρα μοναχόν γενέσθαι ἐπίσκοπον. Ὅθεν καί παρακαλοῦντες τήν Ὑμετέραν πνευματικὴν εὐνοίαν, προσδοκῶμεν διὰ τάχους πληροφορίαν...» (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἐγγραφα, III, 200-203).

Βεβαίως, ἀνάλογη ἦταν ἡ ἀντίδραση τοῦ Πατριάρχη Μόσχας Ἀδριανοῦ (1690-1700) καί στήν ἐπίμονη ἀξίωση τοῦ τσάρου Μ. Πέτρου νά ἐπιβάλῃ τή χειροτονία τοῦ λατινοφίλου ἀποφοίτου τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Κιέβου Στεφάνου Ἰαβόρσκυ στήν ἐπισκοπή Ριαζάν, ὥστε νά εἶναι ὁ διάδοχος τοῦ Ἀδριανοῦ στό Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης συζήτησε τό θέμα αὐτό μέ τό ἐνδημούντα στήν Κωνσταντινούπολη Πατριάρχη Ἱεροσολύμων Δοσίθεο καί μέ τά μέλη τῆς Πατριαρχικῆς συνόδου γιά τόν χρόνο καί τόν τρόπο παρεμβάσεως πρὸς ἀποτροπή τῶν σχεδίων τοῦ τσάρου, ὥστε νά μην ἐπιτραπῇ ἡ διείσδυση τῆς παπικῆς Οὐνίας καί στό Βασίλειο τῆς Μεγάλης Ρωσίας.

Εἶναι λοιπόν πολύ σημαντική καί πολύτιμη ἡ ἐπίσημη θέση τοῦ Πατριάρχη Ἱεροσολύμων ὃχι μόνο γιά τήν κανονικῶς κατοχυρωμένη ὑπερέχουσα αὐθεντία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη νά παρεμβαίνη στά ἐκκλησιαστικά πράγματα τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ὅταν μάλιστα προκύπτουν δυσεπίλυτα προβλήματα, ἀλλά καί γιά τήν ἰδιαίτερη κανονική σχέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου τόσο μέ τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ὅσο καί μέ τή μεγάλη Μητρόπολη Κιέβου. Ὑπό τήν προοπτική αὐτή, ὁ Δοσίθεος προέτρεπε ἐπιμόνως τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη νά ἀναλάβῃ

ἀμέσως τίς δέουσες πρωτοβουλίες για νά ἀποτρέψη ὀφειλετικῶς τή διείσδυση τῆς παπικῆς Οὐνίας καί στό Πατριαρχεῖο Μόσχας. Συνεπῶς, ὑποστήριζε, μέ χαρακτηριστική μάλιστα ἔμφαση, ὅτι ἡ «ἡ ἀρχή καί τό θεμέλιον καί τέως εἰπεῖν πᾶν τῆς διορθώσεως δεῖ γενέσθαι παρά τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καί τῆς περί Αὐτήν Ἱερᾶς καί Ἀγίας Συνόδου καί διά τό ἀξίωμα τοῦ θρόνου (=πρωτεῖον τιμῆς) καί διότι ἡ Μοσκοβία (εἶναι) Ὑμετέρα Ἐπαρχία...» (Κ. Δελικάνη, Πατρ. Ἐγγραφα, III, 211-215).

Βεβαίως, ὁ Στέφανος Ἰαβόρσκυ δέν διαδέχθηκε τόν ἀποθανόντα Ἀδριανό (1700), ἀφοῦ ὁ Μ. Πέτρος εἶχε ἤδη ἀποφασίσει τήν κατάργηση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, γι' αὐτό ἄφησε κενό τόν Πατριαρχικό θρόνο τῆς Μόσχας (1700-1720) μέχρι τήν ἐξασφάλιση τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ καί τῆς συναινέσεως τῶν ἄλλων τριῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν γιά τήν ἐπίσημη κατάργησή του (1721). Ὡστόσο, Πρόεδρος τῆς συσταθείσας «Ἱερᾶς Διοικούσας Συνόδου» ὁρίσθηκε ὁ ἐπίσκοπος Ριαζάν Στέφανος Ἰαβόρσκυ, χωρίς ὅμως οὐσιαστικές ἐξουσίες στήν ἄσκηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ἀφοῦ δεσπόζουσα αὐθεντία στή λειτουργία της ἦταν ὁ «Ἐπίτροπος τοῦ τσάρου» στή Σύνοδο (oberprocuror). Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, στή Συνοδική περίοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας (1721-1917) ἐνισχύθηκαν οἱ σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας τόσο μέ τό Οἰκουμενικό πατριαρχεῖο, ὅσο καί μέ τά ἄλλα πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς.

Συνεπῶς, κατά τήν ὁμόφωνη κανονική παράδοση καί τή διαχρονική ἐκκλησιαστική πράξη εἶναι προφανῶς ἀβάσιμη καί παντελῶς ἐσφαλμένη ἡ ἄποψη τῶν θεολογικῶν συμβούλων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ὅτι δῆθεν τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο οὐδέποτε εἶχε τό κανονικό δικαίωμα νά δέχεται καί ὅτι οὐδέποτε δέχθηκε προσφυγές Ἐκκλήτου καί ἀπό τούς ἄλλους Πατριαρχικούς θρόνους. Ἀλλωστε, ἡ διαπίστωση αὐτή δέν εἶναι δυνατόν νά ἀμφισβητηθῇ, ὅπως εἶδαμε, μέ μόνη τήν ἐπίκληση τῆς ἀσαφοῦς καί προφανῶς ἀμφίσημης μαρτυρίας τοῦ διαπρεποῦς βυζαντινοῦ κανονολόγου Ἰω. Ζωναρά στόν σχολιασμό τῶν σχετικῶν κανόνων 9 καί 17 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (451).

Ἡ ὁποιαδήποτε λοιπόν ἐπίκληση τῆς μαρτυρίας αὐτῆς εἶναι πλέον παντελῶς ἀβάσιμη καί ὅπωςδήποτε ἐσφαλμένη, γιατί ὁ σχολιασμός τῶν δύο αὐτῶν κανόνων ἀπό τόν Ἰω. Ζωναρά ἀποκλείει τήν κρίση ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μόνο «ἀκόντων» ἀρχιερέων ἀπό τούς ἄλλους Πατριαρχικούς θρόνους, ἥτοι τῶν μή ἀσκησάντων τό δικαίωμα τοῦ Ἐκκλήτου, ἀλλ' ὅμως ὅχι καί τῶν «ἐκόντων» ἀρχιερέων, ἥτοι τῶν ἀσκησάντων τό Ἐκκλητον. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, δέν ἀποδέχθηκαν τήν ἀμφίσημη αὐτή θέση οἱ ἄλλοι ἐγκριτοί βυζαντινοί κανονολόγοι (Θεόδωρος Βαλσαμών, Ἀλέξιος Ἀριστηνός κ.ἄ.), γιατί γνώριζαν καλῶς ὅτι τό δικαίωμα τοῦ Ἐκκλήτου στόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως-Νέας Ρώμης

απέρρεε από «τά πρεσβεΐα τιμῆς» τοῦ θρόνου, ὅπως αὐτά κατοχυρώθηκαν στὸν κανόνα 3 τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου (381) καί στὸν κανόνα 28 τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου (451), ἀλλ' ὅχι βεβαίως ἀπὸ τοὺς κανόνες 9 καί 17 τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ ὁποῖοι ἀπλῶς κατοχυρώνουν τὴν καθιερωμένη ἐκκλησιαστικὴ πράξη.

γ'. Τό Πρωτεῖον τιμῆς καί τό Ἑκκλητον στὸν Οἰκουμενικὸ θρόνο

Εἶναι λοιπὸν εὐνόητο, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ δέχεται τὸ Ἑκκλητον καί ἀπὸ τοὺς ἄλλους Πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὰ αὐτονόητα κανονικὰ προνόμια τοῦ Πρώτου θρόνου σέ ἐπαρχιακὴ, περιφερειακὴ καί οἰκουμενικὴ προοπτικὴ, γι' αὐτὸ ὑποστηρίζεται πάντοτε μέ τὴν ἐπίκληση τῶν προνομίων τοῦ Παπικοῦ θρόνου, ὡς τοῦ Πρώτου θρόνου (*Prima sedes*) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως. Ἄλλωστε, οἱ θρόνοι τῆς Πρεσβυτέρας καί τῆς Νέας Ρώμης εἶχαν «τά ἴσα πρεσβεΐα» στὴν πρωτοκαθεδρία τῶν Πατριαρχικῶν θρόνων, συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα 28 τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου (451), γι' αὐτὸ ἡ ἀλληλέγγυα καί ισότιμη συνεργασία τους ἦταν ἀναγκαία γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως διακηρύχθηκε ἤδη ἀπὸ τοὺς Παπικοὺς ἀντιπροσώπους στὴ Δ΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδο γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς Προεδρίας τῆς Συνόδου ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιο καί ὅπως ἐκφράσθηκε στὸν κανόνα 1 τῆς Μείζονος Συνόδου τῆς Ἀγίας Σοφίας (879-880), μέ πρόταση ἐπίσης τῶν ἐκπροσώπων τοῦ παπικοῦ θρόνου στὴ Σύνοδο.

Συνεπῶς, ὁ κανονικὸς θεσμὸς τοῦ Πρώτου σέ ὅλα τὰ κανονικὰ συστήματα διοικητικῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας σέ τοπικὴ, περιφερειακὴ καί οἰκουμενικὴ προοπτικὴ δέν εἶναι μία ἀπλή τιμητικὴ διάκριση, ἀφοῦ ἔχει ἀδιαμφισβήτητο ἐκκλησιολογικὸ ἔρεισμα καί συνδέεται ἀρρήτως μέ τὴν ὅλη συνοδικὴ λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ υπεράσπιση τῆς ἐνότητας τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος στὴν κοινωνία τῆς πίστεως καί στὸν σύνδεσμο τῆς ἀγάπης. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ διαμορφώθηκε ἡ ὅλη κανονικὴ παράδοση γιὰ τὴν ἀπόλυτὴ ἀναγκαιότητα τοῦ Πρώτου (*sine qua non*) τόσο γιὰ τὴ διοικητικὴ ὀργάνωση, ὅσο καί γιὰ τὴ συνοδικὴ λειτουργία τοῦ μητροπολιτικοῦ, τοῦ ἐξαρχικοῦ καί τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος (καν. 4, 5, 6 καί 7 τῆς Α΄, 2 καί 6 τῆς Β΄, 8 τῆς Γ΄, 9, 17, 28 καί 30 τῆς Δ΄, 36 καί 39 τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 19 καί 20 Ἀντιοχείας, 3, 4 καί 5 τῆς Σαρδικῆς, 49 καί 50 Καρθαγένης, 13, 14 καί 15 τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως).

Τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἐκφράζει μέ ἑξοχο τρόπο ὁ κανόνας 34 τῶν Ἀποστόλων, ὁ ὁποῖος τονίζει, ὅτι «τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρή τὸν ἐν αὐτοῖς Πρῶτον καί ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς Κεφαλὴν, καί μηδέν τι πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου

γνώμης. Ἐκεῖνα δέ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καί ταῖς ὑπ' αὐτήν χωραῖς. Ἀλλά μηδέ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς τῶν πάντων γνώμης ποιείτω τι. Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται καί δοξασθήσεται ὁ Θεός διὰ Κυρίου ἐν ἁγίῳ Πνεύματι•ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί το Ἅγιον Πνεῦμα». Ὁ σχολιασμός τοῦ κανόνα ἀπό τόν ἔγκριτο κανονολόγο Ἰω. Ζωναρά προβάλλει μέ ἐπίσης ἕξοχο τρόπο τό ἐκκλησιολογικό βάθος τοῦ ἐξαιρετικοῦ ρόλου τοῦ Πρώτου γιά τήν ἁρμονική λειτουργία τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Πράγματι, τονίζει σαφῶς ὅτι «ὥσπερ τά σώματα, μή τήν οἰκείαν ἐνέργειαν σωζούσης τῆς κεφαλῆς, πλημμελῶς κινοῦνται ἢ καί ἄχρηστα εἰσι παντςλῶς, οὕτω καί τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, εἰ μή ὁ Πρωτεύων τούτου καί τάξιν πληρῶν Κεφαλῆς, ἐπί τῆς οἰκείας διατηροῖτο τιμῆς, ἀτάκτως καί πλημμελῶς κινήσεται. Διά τοῦτο ὁ παρών κανὼν τούς ἐκάστης ἐπαρχίας Πρώτους ἐπισκόπους, τούς τῶν μητροπόλεων δηλονότι ἀρχιερεῖς, Κεφαλὴν ἡγεῖσθαι ὑπό τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας κελεύει, καί χωρίς ἐκείνων (=Πρώτων) μηδέν ποιεῖν, ὃ εἰς κοινήν ἀφορᾷ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν...» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 45).

Συνεπῶς, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦταν πάντοτε Πρῶτος ὄχι μόνο στήν πατριαρχική του δικαιοδοσία, ἀλλά καί στόν κανονικό θεσμό τῆς Πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν, ἀφοῦ ἔχει «τά ἴσα πρεσβεῖα» μέ τόν θρόνο τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, καίτοι εἶχε τή δεύτερη θέση στήν τάξη προκαθεδρίας τῶν πέντε Πατριαρχικῶν θρόνων, συμφώνως πρός τή σχετική διατύπωση τοῦ κανόνα 3 τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου (381), ἥτοι ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἔχει «τά πρεσβεῖα τιμῆς μετά τόν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον». Βεβαίως, ἡ πρωτοκαθεδρία τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης δέν ἦταν μόνο «Πρωτεῖον τιμῆς», ἀφοῦ συνεπαγόταν τήν προταξή τοῦ Πάπα Ρώμης ἔναντι τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως τόσο στήν ἐνεργοποίηση, ὅσο καί στή λειτουργία τοῦ Συνοδικοῦ συστήματος γιά τήν ἀντιμετώπιση σοβαρῶν ζητημάτων πίστεως ἢ κανονικῆς τάξεως, τά ὁποῖα ὑπερέβαιναν τίς ἁρμοδιότητες ἐνός Πατριαρχείου.

Βεβαίως, ὁ Ἰω. Ζωναράς, στόν σχολιασμό τοῦ κανόνα 3 τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου (381), δίνει μεγάλη ἔμφαση στήν πρόθεση «μετά», ἡ ὁποία δέν εἶναι συμβατή μέ «τά ἴσα πρεσβεῖα» τῶν δύο θρόνων στόν κανόνα 28 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (451). Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ὁ ἔγκριτος βυζαντινός κανονολόγος τονίζει, ὅτι «τήν πρόθεσιν τήν μετά, ἔνιοι τοῦ χρόνου δηλωτικήν ἔφασαν εἶναι καί οὐχ ὑποβιβασμόν τῆς τιμῆς πρός τήν πρεσβυτέραν Ρώμην...Φασὶν οὖν ὅτι, ἐπεὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσιν αὐτήν τιμῶν, πῶς ἢ μετά πρόθεσις ὑποπτώσεως δηλωτική...Ἐντεῦθεν οὖν ἐναργῶς δείκνυται (=Νεαρά 131 τοῦ Ἰουστινιανοῦ) ἡ μετά πρόθεσις ὑποβιβασμόν δηλοῦσα καί ἐλάττωσιν. Καί ἄλλως δέ ἀδύνατος ἂν εἶη τό ταυτόν τῆς τιμῆς καί ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις φυλάττεσθαι (=στήν

ἐκκλησιαστική πράξη). Ανάγκη γάρ ἐν ταῖς ἀναφοραῖς τῶν ὀνομάτων (Μνημόσυνον) τῶν προϊσταμένων αὐτῶν τόν μὲν προτερεύειν, τόν δέ δευτερεύειν, καί ἐν ταῖς καθέδραις, ὅτε συνέλθοιεν, καί εἰ ταῖς ὑπογραφαῖς, ὅτε τούτων δεήσει (=συνόδους). Ἡ γοῦν τοῦ μετὰ ἐξήγησις ἡ λέγουσα τοῦ χρόνου δηλωτικήν εἶναι πρόθεσιν καί οὐχ ὑποβιβασμοῦ, βεβαιασμένη ἐστὶ, καί διανοίας οὐκ εὐθείας, οὐδ' ἀγάπης...» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 173-174).

Ἀντιθέτως, ὁ ἐπίσης ἔγκριτος βυζαντινὸς νομομαθὴς καί κανονολόγος Ἀλέξιος Ἀριστηνὸς ὑποστήριζε, μέ κύριο γνώμονα τόν κανόνα 28 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου γιὰ «τά ἴσα πρεσβεῖα» τῶν θρόνων τῆς Πρεσβυτέρας καί τῆς Νέας Ρώμης, ὅτι «τό γάρ μετὰ ἐνταῦθα οὐ τῆς τιμῆς, ἀλλὰ τοῦ χρόνου ἐστὶ δηλωτικόν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὅτι μετὰ πολλοὺς χρόνους τῆς ἴσης τιμῆς τῷ Ρώμης μετέσχε καί ὁ Κωνσταντινουπόλεως» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, II, 176). Συνεπῶς, τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὡς ὁ Πρῶτος θρόνος στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς, ἦταν πάντοτε *ex officio* ὁ διαχρονικὸς φύλακας καί ἐγγυητὴς ὅχι μόνο τῆς κανονικῆς τάξεως, ἀλλὰ καί τῆς αὐθεντικῆς λειτουργίας τοῦ συνοδικοῦ συστήματος γι' αὐτό εἶχε πάντοτε καί ἔχει συνεχῶς ἀδιαμφισβήτητο τό κανονικὸ δικαίωμα νὰ δέχεται τό Ἐκκλητον ἀρχιερέων ἀπὸ τοὺς ἄλλους Πατριαρχικοὺς θρόνους, πολὺ δέ περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑπαγομένη στήν κανονικὴ ἐξαρχικὴ δικαιοδοσία τοῦ Μητροπόλεως Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας.

δ'. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Ἐκκλητοῦ στήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας

Εἶναι λοιπόν προφανές ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω περιεκτικῶς ἐκτεθέντα ὅτι κατὰ τὴν ὁμόφωνη κανονικὴ παράδοση, στήν ὁποία ἐντάσσεται ἀπὸ τοὺς θεολογικοὺς συμβούλους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καί ἡ ἀκρίτως παρανοοούμενη, ὅπως εἶδαμε, μαρτυρία τοῦ Ἰω. Ζωναρᾶ στὸν ὑπομνηματισμὸ τῶν κανόνων 9 καί 17 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (451), τό μὲν Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο εἶχε πάντοτε τό ἀδιαμφισβήτητο κανονικὸ δικαίωμα νὰ δέχεται τό Ἐκκλητον ἀρχιερέων ἀπὸ τοὺς ἄλλους Πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ὅμως καί οἱ ἀρχιερεῖς τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς εἶχαν τό κανονικὸ δικαίωμα νὰ ἀσκοῦν τό Ἐκκλητον στό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὴν ἀναθεώρηση μιᾶς στασιαζομένης καταδικαστικῆς ἀποφάσεως στὸν δικό τους Πατριαρχικὸ θρόνο.

Τό ἀμφίδρομο αὐτὸ δικαίωμα τοῦ Ἐκκλητοῦ, τό ὁποῖο ἀπέρρεε ἀπὸ «τά ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς» τῶν θρόνων τῆς Πρεσβυτέρας καί τῆς Νέας Ρώμης, ἐκφράσθηκε μέ τὴν ἐξαιρετικὴ αὐθεντία τους στὴ διαχρονικὴ ἐκκλησιαστικὴ πράξη ὅχι μόνο γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς ὀρθοδοξίας τῆς πίστεως, ἀλλὰ καί γιὰ τόν ἔλεγχον τῆς τηρήσεως τῆς κανονικῆς παραδόσεως στήν ἐκλογή, τὴ χειροτονία καί τὴν κρίση τῶν ἐπισκόπων. Ἄλλωστε, ὁ συνταχθεὶς μετὰ ἀπὸ πρόταση τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων σημαντικὸς κανόνας 1 τῆς Μείζονος Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως

(879-880), ὁρίζε ὅτι ὁ μέν Πάπας Ρώμης δέν θά δέχεται τό Ἑκκλητον ἀπό ἀρχιερεῖς τῆς Ἀνατολῆς καί ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δέν θά δέχεται τό Ἑκκλητον ἀπό ἀρχιερεῖς τῆς Δύσεως.

Συνεπῶς, τό Πρωτεῖον τιμῆς τῶν θρόνων τῆς Πρεσβυτέρας καί τῆς Νέας Ρώμης καθιστοῦσε αὐτονόητη τήν ἀποδοχή τοῦ ἀσκουμένου Ἐκκληίου ὑπό μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καί ἐπισκόπων ὅχι μόνο ἀπό τή δική τους δικαιοδοσία, ἀλλά καί ἀπό τή δικαιοδοσία τῶν ἄλλων Πατριαρχικῶν θρόνων. Ὡστόσο, μετά τό σχίσμα τοῦ ΙΑ' αἰῶνα (1054), ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀνέλαβε μόνος ὅλα τά ἀποκλειστικά προνόμια τοῦ Πρώτου θρόνου ὅχι μόνο γιά τό Ἑκκλητον, ἀλλά καί γιά τήν ὅλη συνοδική λειτουργία τῆς «τετρακτύος» τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν. Ἄλλωστε, ὑπό τό πνεῦμα αὐτό εἶχαν διατυπωθῇ ὅλοι οἱ ἰ. κανόνες γιά τήν ἄσκηση τοῦ Ἐκκληίου στούς θρόνους τῆς Πρεσβυτέρας καί τῆς Νέας Ρώμης, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται στήν ἀναθεώρηση στασιαζομένων σοβαρῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων ἀπό μία Πατριαρχική ἢ Μείζονα Σύνοδο.

Βεβαίως, ὁ Οἰκουμενικός πατριάρχης κατά τήν ἐκδίκηση Ἐκκληίου εἶχε καί ἔχει τό κανονικό δικαίωμα νά ἀποδεχθῇ, νά μετριάσῃ ἢ νά ἀκυρώσῃ τήν ποινή μιᾶς πρωτοβάθμιας ἢ μιᾶς δευτεροβάθμιας καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλά δέν εἶχε καί δέν ἔχει τό δικαίωμα νά ἐπιβάλλῃ στόν καταδικασθέντα μία μεγαλύτερη ποινή (καν. 5 τῆς Α', 6 τῆς Β', 9 καί 17 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, 14 καί 15 τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας, 3, 4 καί 5 τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς κ.ἄ.). Προφανῶς, ὁ Οἰκουμενικός πατριάρχης δέν ἔπρεπε καί δέν μπορούσε νά ἐμποδίσῃ ἢ νά μην ἀποδεχθῇ τήν ἄσκηση Ἐκκληίου ἀπό τόν ἀκρίτως καθαιρεθέντα Μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετο Ντενισένκο ἢ τήν κανονική συνοδική ἀξιολόγηση τοῦ ὑποβληθέντος σχετικοῦ φακέλου. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἡ Πατριαρχική Σύνοδος ἀκύρωσε τήν ἀντικανονικῶς καί ἀκρίτως ἐπιβληθεῖσα καθαίρεση ὡς κανονικῶς ἀναιτιολόγητη ἢ καί καταχρηστική, ὅπως συνάγεται καί ἀπό τό σκεπτικό τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Εἶναι ὅμως εὐρύτερα γνωστό, ὅτι ἡ καθαίρεση τοῦ μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετου ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ἔγινε ἀκρίτως καί ἀντικανονικῶς, μέ προσχηματικές μάλιστα αἰτιολογίες, ἥτοι ἀφ' ἑνός μέν ὅτι ἠγήθηκε στή λήψη τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Μητροπόλεως Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας γιά νά ὑποβληθῇ στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τό αἶτημα ἀνακηρύξεως τῆς Αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, τό ὁποῖο ὅμως ἀγνοήθηκε πλήρως ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, γιά προφανεῖς ἢ καί εὐνοήτους λόγους, ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι ἀρνήθηκε νά ὑποκύψῃ στήν ἀντικανονική καί πιεστική ἀξίωση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας νά παραιτηθῇ ἀπό τή Μητρόπολη Κιέβου, γιά νά ἐπιβληθῇ προφανῶς σέ αὐτή ἕνας

φιλορῳσσος Μητροπολίτης. Ἡ ἀξίωση ὅμως αὐτή προκάλεσε τελικῶς τήν τραγική διάσπαση τῆς ἐνότητας ὅχι μόνο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, ἀλλά καί τοῦ εὐλαβοῦς οὐκρανικοῦ λαοῦ, μέ ἐπικίνδυνες μάλιστα προεκτάσεις καί γι' αὐτή ἀκόμη τήν ὑπόσταση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.

Ὑπό τήν προοπτική αὐτή, ἡ ἄσκηση τοῦ Ἐκκληίου ἀπό τόν καθαιρεθέντα μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετο στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἦταν ἕνα εὐνόητο κανονικό του δικαίωμα, ὅπως καί ἡ ἀποδοχή τοῦ Ἐκκληίου ἦταν σαφῶς ἕνα κανονικό δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Προφανῶς, ἡ ἀποδοχή του δέν εἶχε μέν μία ἄμεση ἀναφορά στό κανονικό ζήτημα τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Αὐτοκεφαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, ἀλλ' ὅμως καθιστοῦσε σαφέστερη τήν ἀντικανονική ἀξίωση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας νά ὑποτάξη ἀντικανονικῶς στή δικαιοδοσία του τή διεσπασμένη καί ἐμπερίστατη μεγάλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀκύρωσε τήν ἀντικανονικῶς ἐπιβληθεῖσα ποινή καί ἀποκατέστησε τόν ἀκρίτως καθαιρεθέντα μητροπολίτη Κιέβου στό ἐπισκοπικό του ἀξίωμα.

Ἡ σημαντική λοιπόν αὐτή ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἦταν μία ἀπολύτως ἀναγκαία καί σαφῶς κανονική προϋπόθεση γιά τήν ἀνακήρυξη τῆς Αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, ἀφοῦ συνδεόταν αὐτομάτως μέ τήν ἄμεση ἀποκατάσταση στήν ἐκκλησιαστική κοινωνία ὅχι μόνο τοῦ καθαιρεθέντος μητροπολίτη Φιλάρετου καί τῶν ὁμοφρόνων του ἀρχιερέων, κληρικῶν καί μοναχῶν, ἀλλά καί πολλῶν ἑκατομμυρίων οὐκρανῶν ὀρθοδόξων, οἱ ὅποιοι εἶχαν μέν ἀποσχισθῇ ἀπό τόν πιστό στό Πατριαρχεῖο Μόσχας μητροπολίτη Κιέβου, ἀλλ' ὅμως ἀπέρριπταν ρητῶς καί κατηγορηματικῶς ὁποιαδήποτε ἄμεση ἢ ἔμμεση ἐξάρτηση ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας.

Συνεπῶς, ἡ μόνη κανονική ὁδός γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητας τοῦ διεσπασμένου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος τῆς δεινῶς δοκιμαζομένης μεγάλης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας εἶναι, ὅπως καί σέ ὅλες τίς ἄλλες αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τῶν νεωτέρων χρόνων, ἡ ἄμεση ἀνακήρυξη τῆς Αὐτοκεφαλίας, ἡ ὁποία θά ἀποδειχθῇ ἰδιαιτέρως ἐπωφελῆς ὅχι μόνο γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ σώματος, ἀλλά καί γιά τήν ἐνίσχυση τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας μέ τήν αὐτοκέφαλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας.